

Karel Rychlík (1885–1968)

Karel Rychlík

In: Magdalena Hykšová (author): Karel Rychlík (1885–1968). (Czech). Praha: Prometheus, 2003. pp. 8–60.

Persistent URL: <http://dml.cz/dmlcz/401156>

Terms of use:

© Hykšová, Magdalena

Institute of Mathematics of the Czech Academy of Sciences provides access to digitized documents strictly for personal use. Each copy of any part of this document must contain these *Terms of use*.

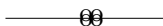


This document has been digitized, optimized for electronic delivery and stamped with digital signature within the project *DML-CZ: The Czech Digital Mathematics Library* <http://dml.cz>

Karel Ryznar's

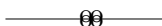


1 KAREL RYCHLÍK



OBR. 1.1 KAREL RYCHLÍK

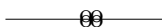
1.1 STRUČNÝ BĚH ŽIVOTA



16. 7. 1885	narozen v Benešově u Prahy
1891–1896	navštěvoval obecnou školu ve Vlašimi
1896/97	studoval na gymnáziu v Chrudimi
1897–1900	studoval na gymnáziu v Benešově
1900–1904	studoval na Akademickém gymnasiu v Praze
1904	složil maturitní zkoušku
1904–1907	studoval na filosofické fakultě české univerzity v Praze
1907/08	studoval na Sorbonně v Paříži
1908	dosáhl učitelské způsobilosti pro učitelství na gymnáziích a reálkách
1909	asistentem filosofické fakulty dosáhl doktorátu z matematiky na filosofické fakultě
1912	soukromým docentem filosofické fakulty
1913	placeným asistentem na české technice v Praze jmenován soukromým docentem české techniky
1918	svatba s Marií Benešovou
1920	mimořádným profesorem české techniky
1922	mimořádným členem Královské české Společnosti nauk
1923	řádným profesorem české techniky
1924	mimořádným členem České akademie věd a umění
1925	členem badatelské rady při České akademii věd a umění
1940	dán na dovolenou s čekatelným
1948	penzionován
28. 5. 1968	zemřel v Praze



1.2 CELKOVÁ CHARAKTERISTIKA VĚDECKÉ ČINNOSTI



Publikace Karla Rychlíka je možno rozdělit do pěti skupin, více či méně nezávislých:

- algebra a teorie čísel (22 prací),
- matematická analýza (7),
- učebnice, popularizační články, překlady (16),
- práce věnované Bernardu Bolzanovi (14),
- další práce z historie matematiky (29).

V české matematické veřejnosti je Rychlíkovo jméno nejčastěji spojováno s učebnicemi elementární teorie čísel ([R37], [R46])¹ a teorie polynomů s reálnými koeficienty [R64], případně s překladem Chinčiny knížky o řetězových zlomcích [R48], které jsou bezpochyby velmi zajímavé i užitečné, avšak přece jen se nejedná o „opravdové“ vědecké příspěvky. Méně známá je učebnice teorie pravděpodobnosti [R44] z roku 1938, která byla napsána pro studenty techniky, avšak na svou dobu mimořádně moderním způsobem. Teorie pravděpodobnosti je zde budována axiomaticky podobně jako v Kolmogorově knížce *Grundbegriffe der Wahrscheinlichkeitsrechnung* [10] z roku 1933;² i když k některým formulacím můžeme mít výhrady, je až s podivem, jak rychle se axiomatický přístup k teorii pravděpodobnosti dostal do české učebnice. V této souvislosti bychom měli připomenout také dvojici článků popularizačního charakteru [R5] a [R6] věnovaných třem speciálním případům velké Fermatovy věty ($n = 3, 4, 5$), které jsou citovány v druhém dílu Dicksonovy trilogie *History of the Theory of Numbers* [Dic1] z roku 1934 a v Ribenboimově knize *Fermat's Last Theorem for Amateurs* [Rib3] z roku 1999.³ Podrobněji je o Rychlíkových učebnicích, překladech a popularizačních článcích pojednáno ve čtvrté kapitole.

Nejen mezi matematiky a nejen v Čechách je Rychlík poměrně proslulý jako historik matematiky, zejména v souvislosti se jménem Bernarda Bolzana. Rychlíkovu bolzanovskému bádání je věnována pátá kapitola *Karel Rychlík*

¹Viz seznam publikací v části 7.1, str. 242–250.

²Odkaz je na literaturu uvedenou na str. 163.

³Viz literaturu uvedenou na str. 115–121.

a Bernard Bolzano; co do počtu citací (viz str. 195–196) je tato oblast Rychlíkových aktivit jednoznačně na prvním místě. Již tím, že vydal Bolzanův spis *Functionenlehre* [R34] a dvě části spisu *Zahlenlehre* ([R36] a [R85]), si zajistil místo ve většině Bolzanových bibliografií. Známá je i jeho práce [R19] obsahující důkaz spojitosti a nediferencovatelnosti Bolzanovy funkce, stejně jako cizojazyčné verze článků o Bolzanově logice [R68] a teorii reálných čísel ([R65], [R66]), které vznikly na základě studia Bolzanových rukopisů. Je třeba zdůraznit, že Rychlík zpřístupnil dříve než jiní mnohé z podstatných věcí ukrytých v Bolzanových (těžko luštitelných) rukopisech a přispěl tak k Bolzanově slávě v matematické obci.

Celá řada dalších Rychlíkových prací z historie matematiky, které jsou diskutovány v šesté kapitole, také více či méně souvisí s osobností Bernarda Bolzana. Jsou to zejména práce věnované N. H. Abelovi [R88], A.-L. Cauchymu ([R58], [R59], [R60], [R61], [R69], [R86]) a ceně KČSN vypsané na rozhodnutí problému řešitelnosti algebraických rovnic vyššího než čtvrtého stupně v radikálech ([R81], [R82]). Uvedené články jsou založeny na podrobném studiu archivních pramenů a rukopisů; z pohledu historie matematiky se jedná o cenné původní práce. Z primárních pramenů vychází i podstatná část ostatních historických studií, jmenovitě články o E. Galoisovi [R63], F. Korálkovi [R80], M. Lerchovi ([R27], [R74]), E. Noetherové [R71], F. Rádlovi ([R56], [R57]), B. Tichánkovi ([R25], [R75], [R79]), E. W. Tschirnhausovi [R77] a F. Velískovi [R20]. Zbývající práce jsou volnými zpracováními literatury ([R76], [R78]) či krátkými zprávami ([R45], [R54], [R55], [R62]). Celkově svědčí uvedené Rychlíkovy články o jeho mimořádně širokém rozhledu jak v historii matematiky, tak i v matematice samotné.

Poměrně úzký okruh matematiků zná Rychlíkovy práce z algebry a teorie čísel, které jsou přitom z matematického hlediska nejvýznamnější. Tyto práce, jimž je věnována první část druhé kapitoly nazvané *Algebra a teorie čísel*, byly publikovány v letech 1914–1934, tedy v období zrodu a formování „moderní“ abstraktní algebry; zabývají se ve své době velice aktuálními otázkami převážně z této oblasti. Bohužel jen tři články vyšly v renomovaném zahraničním *Crelleově časopise*;⁴ většina byla otištěna v časopisech českých. To bylo jistě záslužné pro „osvětu“ v našich matematických kruzích, ve světě však tyto práce zůstaly prakticky nepovšimnuty, i když byly referovány v časopisech *Jahrbuch über die Fortschritte der Mathematik* či *Zentralblatt für Mathematik und ihre Grenzgebiete*, a některé byly napsány německy. Na druhé straně Rychlíkovy články otištěné v Crelleově časopise se staly známými a citovanými v literatuře – to se týká zejména pojednání *Zur Bewertungstheorie der algebraischen Körper* [R22] z roku 1923, díky kterému si Rychlík získal určité místo v dějinách teorie ohodnocení. Tuto práci citují například R. Böffgen a M. A. Reichert ([B-R1], 1987), H. Hasse ([Has1], 1926; [H-S1], 1933), A. N. Kochubei ([Koc1], 1998), W. Krull ([Kru1], 1930; [Kru2], 1932), M. Nagata ([Nag1], 1953), W. Narkiewicz ([Nar1], 1974), A. Ostrowski ([Ost3], 1933; [Ost4], 1935), P. Ribenoim ([Rib1], 1985), P. Roquette ([Roq1], 1999), O. F. G. Schilling ([Sch1], 1950), F. K. Schmidt

⁴Viz seznam zkratk na str. 279.

([H-S1], 1933; [Scm1], 1933), W. Więśław ([Wie2], 1988) a další.⁵

Pro publikace zahrnuté v této skupině je typické, že v nich Rychlík zpravidla vychází z nějaké práce (srov. obr. 2.1, str. 62) a podává jisté vylepšení – nejčastěji zobecnění či zjednodušení spočívající v položení definic základních pojmů či důkazů základních vět na jiný základ, v duchu abstraktní algebry. Články se vyznačují stručností, výstižností a ve své době moderním způsobem psaní – co se týče struktury, terminologie, přesnosti vyjadřování, podrobné citace zdrojů apod. I když těchto prací není mnoho a jsou často poměrně krátké, svědčí o Rychlíkově širokém rozhledu, o tom, že sledoval nejnovější vývoj teorie, studoval aktuální světovou matematickou literaturu, všiml si problémů či možných zobecnění, které se později ukázaly jako podstatné, snažil se o korektní, avšak co nejjednodušší důkazy.

Poněkud stranou stojí několik Rychlíkových příležitostných a navzájem nezávislých prací z matematické analýzy, jejichž rozbor je podán ve třetí kapitole nazvané *Matematická analýza*. Dvojice článků [R17] a [R21] z let 1920 a 1922, které jsou věnovány spojitým nediferencovatelným funkcím v tělesech p -adických čísel (jedná se o českou a německou verzi téže práce) a stojí tak na rozhraní mezi analýzou a algebrou, má výrazný vztah k pracím diskutovaným v druhé kapitole. Články [R17] a [R21] jsou zajímavé především z toho důvodu, že se jedná o jedny z prvních prací studujících p -adickou analýzu vůbec (srov. str. 88).

K předchozí charakteristice dodejme, že v citační databázi *Web of Science*, která sleduje 8440 „hodnotných“ časopisů od roku 1980 do současnosti, je uvedeno jedenáct citací Rychlíkových prací (dvakrát je zde citována výše zmíněná práce z teorie ohodnocení [R22], dále práce související s životem a dílem Bernarda Bolzana: pětkrát [R85], po jedné citaci jsou zastoupeny práce [R34], [R19], [R82] a [R86]).⁶

Časové a tematické rozložení Rychlíkových publikačních i pedagogických aktivit je znázorněno na obr. 1.2, kde si můžeme povšimnout několika skutečností.

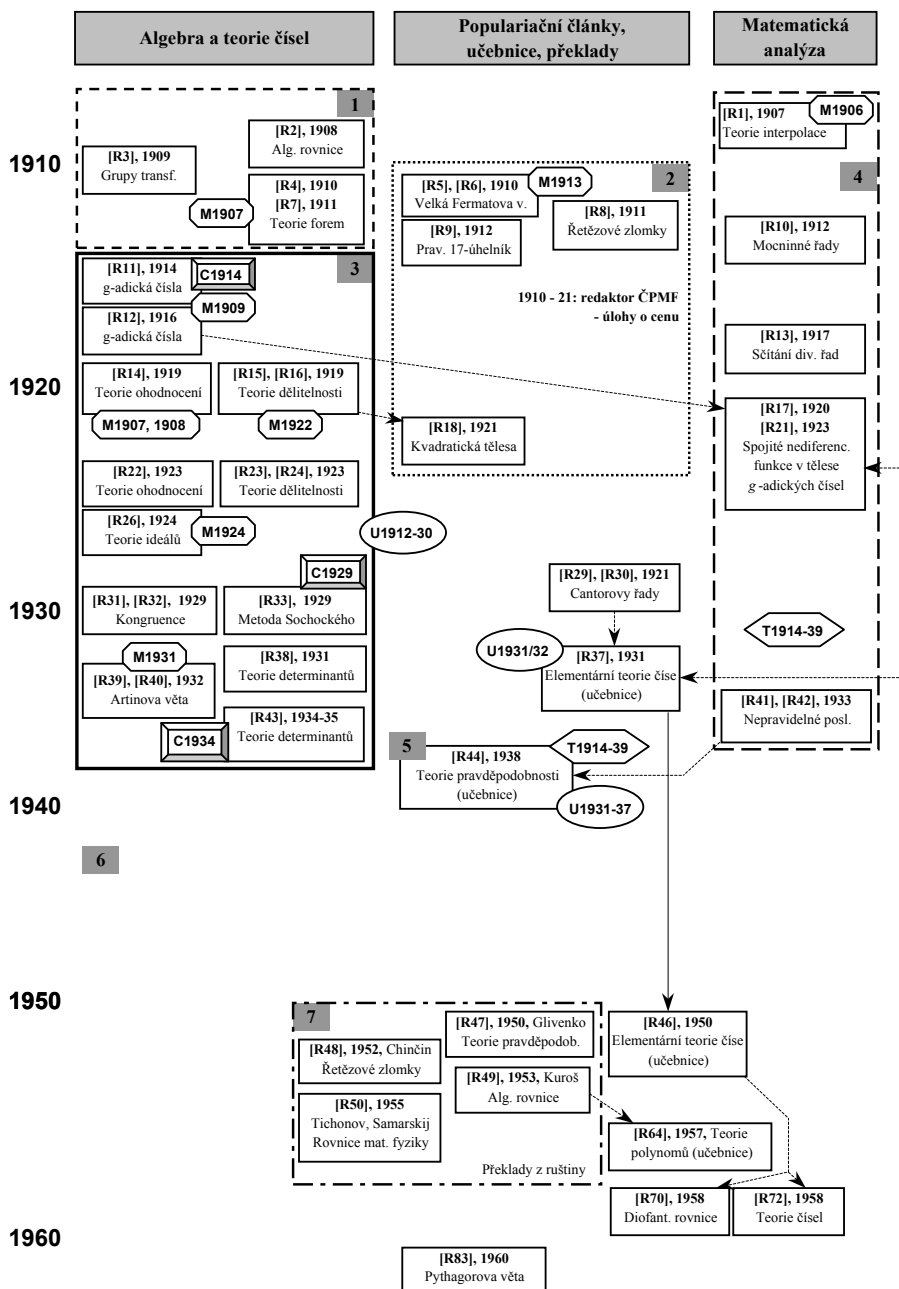
[1] Na počátku své kariéry Rychlík napsal několik prací z algebry, které nemají hlubší souvislost s jeho pozdějšími publikacemi; tematicky bychom je mohli zařadit do „klasické“ algebry devatenáctého století, popř. přelomu devatenáctého a dvacátého století. Článek *O grupě řádu 360* [R3] představuje část Rychlíkovy disertační práce, dvojice článků [R4] a [R7] věnovaných teorii algebraických forem tvoří práci habilitační.

[2] V letech 1910–1921 byl Rychlík redaktorem *Úloh* pro středoškolské studenty, které vycházely v *Příloze k Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky*.

⁵Odkazy jsou na literaturu uvedenou na str. 115–121.

⁶Databázi spravuje *ISI – Institut for Scientific Information* z Philadelphie a přístup je možný například z internetové adresy <http://bimbam.ruk.cuni.cz>.

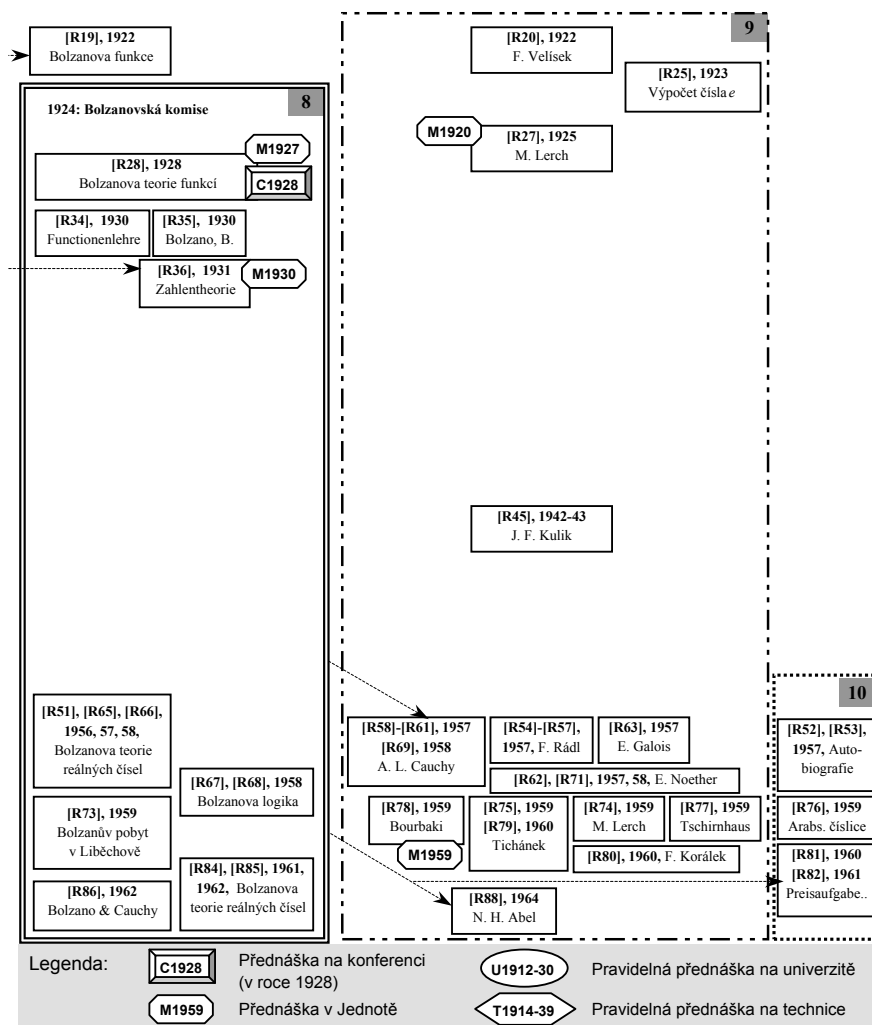
Pozorný čtenář v této práci napočítá z období po roce 1980 více citací Rychlíkových prací než je uvedených jedenáct – jedná se zejména o odkazy v knižní literatuře, částečně i o citace v časopisech, které *Web of Science* nesleduje.



OBR. 1.2 PŘEHLED ODBORNÝCH AKTIVIT KARLA RYCHLÍKA

Práce věnované
Bernardu Bolzanovi

Další práce z historie matematiky



Ve stejném období bylo v této Příloze publikováno pět Rychlíkových článků popularizačního charakteru ([R5], [R6], [R8], [R9], [R18]).

[3] Jak již bylo zmíněno, nejdůležitější matematické práce Karla Rychlíka spadají do oblasti algebry a teorie čísel. Podstatná část těchto publikací vznikla do roku 1924, kdy byla při Královské české společnosti nauk (KČSN) založena Bolzanovská komise – viz [8]. Rychlík byl jejím členem od samého počátku a velmi aktivně se podílel na její činnosti, která spočívala v pořádání, studiu a zpřístupňování Bolzanovy rukopisné pozůstalosti. Jak uvidíme v druhé kapitole této práce, většina zbývajících článků zařazených do skupiny [3] má svůj původ – nebo alespoň inspiraci – v pracích publikovaných dříve. Vnitřní vazby mezi publikacemi z této skupiny jsou znázorněny na obr. 2.1. Rychlíkovy docentské přednášky na univerzitě konané v období 1912–1930 velmi úzce souvisely právě s touto oblastí jeho odborného zájmu, totéž platí pro přednášky v Jednotě.

[4] Sedm Rychlíkových článků patří do matematické analýzy. Jsou mezi nimi dvě dvojice ([R17], [R21] a [R41], [R42]) sestávající vždy z české a německé verze téměř totožného textu, jinak jsou tyto práce navzájem nezávislé. I když podle seznamu publikací se analýza jeví spíše jako okrajová oblast Rychlíkova zájmu, přehled přednášek na technice ukazuje, že se jedná o hlavní oblast jeho pedagogických povinností jako docenta a posléze profesora na této vysoké škole. Vedle aktivit v Bolzanovské komisi jde tedy o další důvod, proč Rychlík nepublikoval více prací z algebry.

[5] Zajímavý příklad vzájemných vztahů aktivit publikačních a pedagogických představuje teorie pravděpodobnosti. Ve školním roce 1914/15 Rychlík začal konat „klasickou“ přednášku *Počet pravděpodobnosti* na české technice. V letním semestru školního roku 1931/32 přednášel *Počet pravděpodobnosti (Misesova teorie)* na české univerzitě; tato přednáška byla patrně inspirována Misesovou knihou [17] z roku 1931.⁷ V zimním semestru školního roku 1933/34 měl Rychlík na univerzitě původně vypsanou přednášku z lineární algebry, na poslední chvíli však změnil téma a přednášel *Počet pravděpodobnosti (se stanoviska axiomatického)*; okamžitě tak zareagoval na již zmíněnou Kolmogorovovu knížku [10] z roku 1933, kde je teorie pravděpodobnosti poprvé budována axiomaticky. V roce 1938 vyšel Rychlíkův učební text pro studenty techniky *Úvod do počtu pravděpodobnosti* [R44], který vychází z Kolmogorovovy axiomatiky; teorie je zde s ohledem na účel práce velmi detailně vyložena a propracována, navíc je zde podána i řada aplikací. Pokud lze soudit podle skript, Rychlíkovy přednášky na technice, které zde konal až do uzavření českých vysokých škol na začátku druhé světové války, měly velmi vysokou úroveň. V zimním semestru školního roku 1936/37, tedy na konci období, kdy pracoval na svých skriptech, Rychlík vypsál ještě jednou na české univerzitě výběrovou přednášku na téma *Počet pravděpodobnosti s hlediska axiomatického*.

K teorii pravděpodobnosti se Rychlík vrátil ještě překladem Glivenkovy knihy [R47], který vyšel v roce 1950. Z ostatních Rychlíkových odborných prací souvisí s teorií pravděpodobnosti jen dvojice článků [R41] a [R42] z roku 1933,

⁷Viz literaturu na str. 163–163.

které svým obsahem spadají spíše do matematické analýzy. Ovšem i tato dvojice prací potvrzuje, že Rychlík soustavně sledoval nejnovější vývoj teorie pravděpodobnosti. Pohotově zde totiž využil výsledků z Kamkeovy knihy [8] z roku 1932 k zobecnění starší práce P. E. Böhmera o mocninných řadách v komplexním oboru, jejichž koeficienty tvoří nepravidelné posloupnosti (viz část 3.1.4).

Popsané skutečnosti potvrzují tradovaný názor na Rychlíkovu vědeckou práci, že velmi mnoho a ve velice širokém záběru studoval, avšak méně již publikoval. Co se týče algebry, která byla jeho největší láskou, zde lze s uvedeným názorem polemizovat; publikované články jsou sice nečetné, Rychlíkovy rozsáhlé znalosti jsou v nich však výborně zúročené. V oblasti matematické analýzy a teorie pravděpodobnosti ale nejružnější indicie, z nichž některé zde byly zmíněny a jiné lze nalézt v příslušných kapitolách, tento názor potvrzují. Můžeme si tak povšimnout, že měl-li Rychlík přednášet o matematické analýze či o pravděpodobnosti, musel se danou problematikou zabývat skutečně ve vědecké rovině a soustavně po celou dobu svého pedagogického působení.

[6] Jak uvidíme v části 1.3, druhá světová válka, poválečná léta a počátky komunistické éry byly pro Karla Rychlíka velmi nepříjemným obdobím. Po válce se nevrátil ani na techniku, ani na univerzitu, v roce 1951 navíc zanikla KČSN a s ní i Bolzanovská komise. Do poloviny padesátých let vyšel jen drobný článek [R45] z historie matematiky, druhé vydání [R46] učebnice elementární teorie čísel [R37] a čtyři překlady z ruštiny – viz [7].

[8] Situace se poněkud zlepšila v roce 1955, kdy „nová“ Československá akademie věd (ČSAV) Rychlíka oficiálně pověřila vědeckým uspořádáním Bolzanovy pražské rukopisné pozůstalosti; v následujících letech pak občas dostal odměnu za nějaký konkrétní počin. Ve stejném roce mu Český literární fond začal poskytovat pravidelnou měsíční podporu, v roce 1958 byla při ČSAV obnovena Bolzanovská komise. Jen letmý pohled na obr. 1.2 stačí k tomu, abychom si povšimli, že po mnoha nešťastných letech náhle přišlo velice plodné období.

[9] Jak bylo uvedeno výše, vedle rukopisů Bernarda Bolzana se Rychlík velmi hluboce zabýval historií matematiky i v širším smyslu. Většina jeho historických prací je věnována některé osobnosti; zbývající čtyři články jsou zahrnuty do skupiny označené jako [10]. Celkem je patrné, že se Rychlík věnoval historii matematiky již od dvacátých let, v posledním období svého života však již výhradně a naplno.

Svým způsobem je rozložení publikací v čase typické: v mládí odborné články z „čisté“ matematiky, později převážně práce historické – v době, kdy vědec stárne, avšak zároveň se rozšiřují jeho obzory, což je pro historii matematiky podstatné. Situace je samozřejmě složitější; odpovědi na některé z otázek, které se mohly vynořit při četbě těchto odstavců, snad čtenář nalezne v následujících kapitolách.





Dětství a středoškolská studia

Karel Rychlík se narodil 16. srpna 1885 v Benešově u Prahy jako první ze tří dětí manželů Barbory a Viléma Evžena Rychlíkových. Asi o tři roky později⁸ se rodina přestěhovala do Vlašimi. Zde Rychlík navštěvoval v letech 1891/92 až 1895/96 obecnou školu.

Středoškolská studia začal ve školním roce 1896/97 na reálném gymnáziu v Chrudimi. Hned po roce však přestoupil na Gymnasium Františka Josefa I. v Benešově, odkud bylo blíže k rodičům ve Vlašimi. V Benešově bylo původně jen nižší piaristické gymnázium; v době, kdy na něj Rychlík přišel, bylo postupně rozšiřováno na gymnázium vyšší.

Své matematické začátky Rychlík popisuje v článku *Jak jsem studoval matematiku* [R52]:

Hlubší zájem o matematiku . . . začal se u mne jevit v tercií v druhém pololetí (r. 1899) . . . Vypočetl jsem všechny příklady z učebnic algebry a geometrie, které byly společné pro tercií a kvartu, ba naučil jsem se z algebry všelicos z látky pro vyšší gymnasia pomocí učebnice algebry pro vyšší gymnasia, kterou mi půjčoval jeden známý kvintán.

O prázdninách mezi tercií a kvartou (r. 1899) jsem cestoval poprvé v životě sám po jižních Čechách . . . přenocoval jsem v noclehárnách, které na různých místech zřídil Klub č. turistů. Při tom jsem se setkal se studenty z různých tříd různých středních škol. Za rozhovorů s nimi jsem se dověděl, jak se liší od sebe programy vyučování matematice na různých typech středních škol a o existenci Přílohy k Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky, v níž jsou vypisovány ceny za řešení úloh. Nebylo by bývalo tak snadné dovědět se tyto věci v Benešově . . . ([R52], str. 1)

Po prázdninách si Karel Rychlík pořídil několik matematických učebnic (Taftlovu *Algebru*, Strnadovu *Geometrii pro reálky* a *Sbírku příkladů* od Hromádky a Strnada) a začal je studovat:

Při studiu matematiky byl jsem úplným samoukem: na nic jsem se žádného ze středoškolských profesorů neptal a také žádný z nich nejevil o moji práci příliš velký zájem. Za to někteří z pánů klasických filologů se na můj zájem o matematiku dívali dosti nevrle; zdálo se jim, že tak jejich předměty zanedbávám. Ba ve vyšších třídách gymnasia poukazovali i na to, že všechno toto moje snažení mi nebude k valnému prospěchu: vzhledem k bezúspěšnému postavení kandidátů profesury z oboru matematiky a fyziky budu zbytečně svým rodičům dlouhá léta ujídat chléb. ([R52], str. 2–3)

Navíc si Karel Rychlík předplatil *Přílohu k Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky* (dále ČPMF) a začal řešit zmíněné úlohy. Z 55 úloh jich správně vyřešil 37, žádnou cenu však ještě nezískal.⁹

V pololetí školního roku 1899/1900 se rodina Rychlíkových přestěhovala do Prahy; nejdříve bydleli v Černé ulici 8 (čp. 1505-II), od roku 1901 ve Smetanově 20 (čp. 1447-II; dnešní Ostrovní) a od roku 1908 v Mikulandské 3

⁸Viz Rychlíkův dopis V. Kořínkovi, který jej žádal o doplnění informací pro článek [1]. Rodinný archiv. Srov. též data a místa narození Karlových sourozenců uvedená na str. 27.

⁹Viz ČPMF 29(1900), str. 318, 397.

(čp. 133-II). Svá středoškolská studia Karel Rychlík dokončil na Akademickém gymnasiu v Praze.

V letech 1901–1903 získal třikrát po sobě první cenu za řešení *Úloh* uveřejňovaných v ČPMF.¹⁰ V roce 1902 vypsál na jednu z úloh její zadavatel Josef R. Vaňaus (1839–1910) zvláštní cenu za nejlepší řešení, a to *Projektivní geometrii* od Eduarda Weyra (1852–1903) z roku 1898. Cenu získal Karel Rychlík; Vaňaus mu k ní přidal jako zvláštní ocenění ještě zlatou desetikorunu. Rychlíkovo řešení bylo otištěno v ČPMF.¹¹ O svém úspěchu Rychlík později napsal:

Když se o věci dověděl ředitel akademického gymnasia Antonín Truhlář,¹² který nás také učil řečtině, pozval si mne do ředitelny (bylo těsně před prázdninami r. 1902). Byl jsem tam s ním sám a měl ke mně řeč složenou ve velmi umělé formě. Skládala se ze tří částí, z níž každá byla uvedena týměž řeckým veršem z Homerovy Iliady: „Stále vynikat a zůstávat ze všech na nejpřednějších místě.“ Ale smysl jeho řeči byl: když jste tak vynikli v matematice, měl byste se také snažit vyniknout v řečtině a latině. Pak mi dal zlatou desetikorunu se slovy: „Za čest, kterou jste udělal akademickému gymnasiu, tento peníz vám uděluje se.“ Když jsem mu děkoval, díky odmítl a vůbec celou věc zamluvil, takže jsem se nedověděl, od koho dar pochází. Myslím však, že dárcem byl ředitel Truhlář sám. Byl starý mládenec, trochu podivín, neznalý psychologie svých žáků, proti jehož pedagogickým zásadám by nyní jistě bylo možno mnoho namítat, jinak však dobrý člověk. ([R52], str. 3)

K citátu zbývá dodat, že Rychlíkova vysvědčení z Akademického gymnasia skutečně svědčí o jeho výrazné vyhraněnosti na matematiku a fyziku; z těchto předmětů měl během celého studia výborný prospěch, zatímco jinde byl jeho prospěch v průměru o dva stupně horší.¹³ V dospělosti byl však podle pamětníků osobností s mimořádně širokým rozhledem a encyklopedickými znalostmi nejen v oblasti matematiky, ale právě i v humanitních vědách.

Z Rychlíkových profesorů matematiky zde jmenujme Matyáše Ottu a Stanislava Petěru, kteří jej učili v Benešově, a profesory Akademického gymnasia Karla Pánka (1849–1904),¹⁴ bratrance profesora české techniky Augustina Pánka (1843–1908),¹⁵ Jana Vojtěcha (1879–1953), později profesora brněnské

¹⁰V roce 1901 Rychlík vyřešil správně všech 50 úloh, které byly zadáné, viz ČPMF 30(1901), str. 339, 413, 415; podobně v roce 1902 vyřešil všech 41 zadaných úloh, viz ČPMF 31(1902), str. 375, 472, 482, 483; a o další rok později všech 40 zadaných úloh, viz ČPMF 32(1903), str. 373, 440.

¹¹Zadání úlohy: *Poloměrem AB opsány jsou z bodů A, B kruhové oblouky protínající se v bodě C. Ustanoviti jest v oblouku AC bod M a v oblouku BC bod N tak, aby MN bylo rovnoběžno k AB, a úhel MAN aby rovnal se danému ostrému úhlu.*

O svém řešení Rychlík napsal: *Úloha vede na trisekci úhlu, není tedy řešitelná pravítkem a kružítkem. Upravil jsem pro předloženou úlohu známé řešení trisekce úhlu pomocí kružnice a rovnostanné hyperboly ... Uvedl jsem též řešení pomocí konchoidy Nikomédovy a pomocí trisetrix. Za toto řešení mi prof. Vaňaus udělil vypsanou cenu a přidal mi ještě zlatou desetikorunu.*

Viz ČPMF 31(1902), str. 262, 264, 471–474, 484.

¹²5. 11. 1849 – 10. 9. 1908.

¹³Archiv hl. m. Prahy, C. k. Akademické gymnasium v Praze, Hlavní katalogy ze školních let 1900/01 – 1903/04.

¹⁴Viz M. Bečvářová, *Karel Pánek (1849–1904)*, Učitel mat. 10(2001/2002), 253–256.

¹⁵Viz M. Bečvářová, *Augustin Pánek (1843–1908)*, Učitel mat. 10(2001/2002), 60–64.

a pak i pražské techniky, a Karla Regnera, který Rychlíka zkoušel i u maturity.¹⁶ Ještě ve vysokém věku vzpomínal Karel Rychlík na profesora Zikmunda Wintera (1846–1912), známého historika a prozaika, a občas se mu vracela noční můra, jak ho tento přísný examinator zkouší z dějepisu.¹⁷

7. července 1904 složil Karel Rychlík s vyznamenáním maturitní zkoušku.¹⁸

Vysokoškolské studium

V říjnu 1904 začal Karel Rychlík studovat jako řádný posluchač matematiku a fyziku na filosofické fakultě české univerzity Karlo-Ferdinandovy. Úroveň vyučování těchto předmětů popisuje v článku *Jak jsem studoval matematiku* [R52]:

Od založení české univerzity (r. 1882) přednášel na filosofické fakultě matematiku prof. Frant. Josef Studnička [(1836–1903)]. Ten byl příliš mnohostranný, než aby mohl v některém předmětu jít více do hloubky. V analýsě jeho přednášky nešly příliš nad úroveň matematiky doby Eulerovy (1707–1783); Cauchy (1789–1857) se zdál přímo nedostižný. A při tom přesné založení analýse učinilo ohromné pokroky, které začínaly pronikat i do vyučování na vysokých školách. Vedle prof. Studničky přednášel na filosofické fakultě (od r. 1890) jako suplent prof. Eduard Weyr. Vykládal hlavně o projektivní geometrii. Po roce 1900 se stav ještě zhoršil ochuravěním prof. Studničky i prof. Weyra. K tomu ke všemu ještě prof. theoretické fyziky Kolářek [(1851–1913)], od něhož se posluchači přece něco o matematice dověděli, v r. 1902 odešel do Brna na nově založenou českou techniku a vrátil se do Prahy až asi za dva roky. Prof. Studnička zemřel začátkem r. 1903 (21. 2.) a krátce na to i prof. Ed. Weyr (27. 7. 1903). ([R52], str. 7)

Situace se výrazně zlepšila od školního roku 1903/04, kdy začali na české univerzitě přednášet Karel Petr (1868–1950)¹⁹ a Jan Sobotka (1862–1931).²⁰ A právě v následujícím roce 1904/05 začal na univerzitě studovat Karel Rychlík.

Hned v prvním roce studia se spřátelil s Karlem Čuprem (1883–1956), který pak působil jako profesor na technice v Brně:

Ten mi nejprve po způsobu učenců 17. a 18. století předložil k řešení tři matematické úlohy a teprve potom navázal se mnou přátelské styky. Společně jsme zpracovávali, hlavně v prvním roce přednášky. ([R52], str. 11)

¹⁶Tamtéž.

¹⁷Vzpomínky Marie Rychlíkové.

¹⁸Prospěch na maturitním vysvědčení: *mravné chování: chvalitebné, náboženství: dobrý, latina: dobrý, řečtina: chvalitebný, čeština: chvalitebný, dějepis a zeměpis: (průměrem) chvalitebný, matematika: výborný, fysika: (průměrem) výborný, přírodopis: dobrý, filosofická propedeutika: výborný, němčina: výborný, francouzština (neobl.): výborný, kreslení (neobl.): chvalitebný.*

Rodinný archiv. Maturitní vysvědčení je zapsáno také v Hlavním protokolu o maturitní zkoušce ve školním roce 1903/04: Archiv hl. m. Prahy, C. k. Akademické gymnasium v Praze, Maturitní protokol 1901–1910 (viz obrazovou přílohu).

¹⁹Karel Petr přednášel na české univerzitě již v letním semestru roku 1902/03, mimořádným profesorem byl jmenován roku 1904, řádným profesorem roku 1908.

²⁰Jan Sobotka byl řádným profesorem jmenován v roce 1904.

Záhy se Rychlík seznámil i s Josefem Honzákem, který později působil jako profesor jedenáctiletky v Pardubicích. Ve školním roce 1905/06 se okruh přátel rozšířil o Rychlíkova bratra Viléma (1887–1913) a jeho vrstevníky, Augustina Žáčka (1886–1961), který později působil jako profesor experimentální fyziky na univerzitě v Praze, a Josefa Papřoka. V následujícím roce do tohoto společenství přibyli Viktor Trkal (1888–1956), který byl později profesorem teoretické fyziky na univerzitě v Praze, a Bohumil Kladivo (1888–1943), který pak působil jako profesor geodesie v Brně. Tato skupina se často scházela k diskusím o nejrůznějších matematických otázkách, přátelské styky udržovala i po ukončení studií.

Ze svých učitelů si Karel Rychlík nejvíce cenil Karla Petra. V prvním ročníku navštěvoval jeho přednášku *O rovnících diferenciálních* (5 hodin v zimním, 3 hodiny v letním semestru) a matematický proseminář, ve kterém měl možnost se s Petrem blíže seznámit. O jeho přednáškách napsal:

... chodil jsem na ně přímo s nadšením. Prof. Petr nebyl krasořečník, řeč jeho byla někdy dosti kostrbatá. Co však se nedostávalo na formě, bylo bohatě vynahrazeno obsahem ...

Příznávám se, že nám, mně a kolegovi Čuprovi, nebylo právě snadné přednáškám prof. Petra porozumět. Abychom tuto obtíž zvládli, šli jsme hned za čerstvé paměti v „okénku“ do hospody U modré štičky v Karlově ul. proti Klementinu

a tam jsme prohlédli, co prof. Petr přednesl. Na vysoké škole nebylo místa, kam bychom se byli mohli se svou prací uchýlit. ([R52], str. 10–12)

V následujících dvou letech Rychlík navštěvoval Petrovy přednášky *O funkcích eliptických* (1905/06), *O determinantech a quadratických formách* (zimní sem. 1905/06), *O numerickém řešení rovnic* (letní sem. 1905/06), *O algebraickém řešení rovnic* (1906/07) a *O teorii forem* (1906/07).

Ve druhém a třetím ročníku se Karel Rychlík aktivně účastnil práce matematického semináře Karla Petra. Zde se diskutovalo o seminárních pracích, které psali účastníci semináře, a pokud byla práce kvalitní, mohla být později uznána místo tzv. *domácí práce z matematiky* pro zkoušky učitelské způsobilosti. Karel Petr rovněž vyzýval studenty, aby o svých pracích přednášeli v týdenních schůzích Jednoty; Petr byl totiž pořadatelem těchto přednášek. Během dvou let, kdy navštěvoval Petrův seminář, měl Karel Rychlík v Jednotě tři přednášky: *O Ruffiniově teorému*, *O parabolické interpolaci* (správný rok 1905/06) a *O zákonu forem* (1906/07). Přednáška *O parabolické interpolaci* prezentovala výsledky Rychlíkovy stejnojmenné seminární práce; byla součástí cyklu přednášek o ceny, ve kterém byla ohodnocena jako nejlepší.²¹ Rychlíkovu seminární práci Petr navíc ocenil tím, že ji uznal jako závěrečnou domácí práci z matematiky a nechal ji otisknout v ČPMF (viz [R1]).

Kromě přednášek Karla Petra navštěvoval Rychlík přednášky Jana Sobotky z geometrie, Františka Kolářka a Čenka Strouhala (1850–1922) z fyziky, v menší míře pak přednášky Bohuslava Raýmana (1852–1910) a Bohuslava

²¹Druhou cenu získal K. Čupr za přednášku *Jak se vyvíjel pojem funkce*, třetí cena byla udělena F. Posejpalovi za přednášku *O polárních vlastnostech ploch druhého stupně*; mezi Rychlíka, Čupra a Posejpalu byla rozdělena částka 105 korun.

Braunera (1855–1935) z chemie. Během celého studia na pražské univerzitě poslouchal i přednášky humanitní, např. přednášky Jana Hanuše Máchala (1855–1939) a Jaroslava Vlčka (1860–1930) z literatury české, Jana Krejčího z literatury německé, přednášky Tomáše Garrigua Masaryka (1850–1937) z dějin filosofie, Františka Čády (1865–1918) z psychologie a etiky aj.¹ (viz str. 53).

29. listopadu 1906 profesorský sbor filosofické fakulty jednomyslně schválil návrh profesorů Jana Sobotky a Karla Petra, aby byla Rychlíkovi udělena tzv. *Nadace prof. Dra Bernarda Bolzana* určená studentům matematiky a filosofie na české univerzitě. Roční „požitek“ 380 korun uděloval profesorský sbor filosofické fakulty od roku 1891 střídavě jeden rok matematikovi a jeden rok filosofovi; povinností studenta pak bylo shromažďování materiálů týkajících se B. Bolzana. Zbývá ještě dodat, že Rychlík byl vzhledem k rodinné finanční situaci a výborným studijním výsledkům od druhého semestru osvobozen od školného – tehdy tzv. *kolejného*.

Ve školním roce 1907/08 studoval Karel Rychlík jako státní stipendista²² na *Faculté des Sciences* v Paříži.^{II} Nejvíce ho zaujaly přednášky Jacquesa Hadamarda (1865–1963) (zimní sem.) a Charlese Emile Picarda (1856–1941) (letní sem.) nazvané *Analyse supérieure* (viz [R52]). Dále navštěvoval přednášky, které zde konali Gaston Darboux (1842–1917), Edouard Goursat (1858 až 1936), Louis Raffy (1885–1910), Paul Painlevé (1863–1933) a Marie Curie–Skłodowská (1867–1934). Kromě toho celý rok poslouchal přednášky Georgesa Humberta (1859–1921) na *Collège de France*, které byly věnovány teorii čísel; podle Rychlíkových vzpomínek se v nich Humbert zabýval mimo jiné znázorňením celých čísel ve tvaru

$$ax^2 + by^2 + cz^2 + dt^2, \quad a, b, c, d, x, y, z, t \in \mathbb{Z},$$

přičemž zmínil i práci Karla Petra.²³ Během svého studijního pobytu v Paříži Rychlík rovněž pracoval na své disertaci.

Zkouška učitelské způsobilosti, doktorát

Po návratu z Paříže se Rychlík přihlásil na prosincový termín zkoušek učitelské způsobilosti. Jako domácí práce z matematiky mu byla uznána zmíněná seminární práce *O parabolické interpolaci*; na vysvědčení učitelské způsobilosti z 16. prosince 1908²⁴ je hodnocena takto:

V pojednání tomto pan kandidát zabývá se vyšetřováním konvergence při interpolaci parabolické, při čemž projevuje nejenom výbornou znalost věci, pokud byla projednávána v příslušné literatuře, nýbrž i prokazuje způsobilost ku samostatnému vědeckému bádání. Práci lze v každém směru uznati za výbornou náhradu práce domácí . . .

²²Profesorský sbor filosofické fakulty schválil žádost K. Rychlíka o cestovní stipendium na základě referátu K. Petra na své schůzi 20. 6. 1907; na základě návrhu profesora románské filologie Jana Urbana Jarníka (1848–1923) přijal zároveň i Rychlíkovu žádost o udělení podpory *Comité de patronage*.

Archiv UK, fond Filosofická fakulta, Protokoly schůzí profesorského sboru, 1906/07.

²³Viz [R52], str. 16.

²⁴Rodinný archiv.

C. k. česká zkušební komise
pro učitelství na gymnasiích a reálkách v Praze.

Číslo 1322

Vysvědčení

učitelské způsobilosti.



Karel Rychlík, narozený dne 16. srpna 1885 v Benešově v
Běchovicích, náboženská katolického, ukončil studia gymnasiální škol.
roku 1904 na c. k. akademickém gymnasiu v Praze, kdež se i dne
7. července 1904 zkoušce maturitní s významněním podrobil. Po
té studoval na filosofické fakultě c. k. české university v Praze
po šest semestrů, sedmý semestr shrávil na faculté des sciences
university v Paříži a v osmém semestru studoval opět na filoso-
fické fakultě c. k. české university v Praze, na níž pracoval po
dva semestry v laboratorii ústavu fyzikálního s prospěchem
výborným a výtečným, pak v laboratorii ústavu chemického po
jeden semestr s prospěchem výborným; povinné holloquium
z filosofie složil s prospěchem dobrým, holloquia z pedagogiky
a hygieny pak s prospěchem výborným.

Dne 21. května 1908 pořádal nížepsanou c. k. zkušební komis-
i o povolání učitelské zkoušky z mathematiky a fyziky jako
předmětů hlavních.

Domácí úkol z mathematiky byl panu kandidátovi promínut
na základě seminární práce „O interpolaci parabolické“. O před-
ložení tomto pan kandidát zabýval se výše uvedeným konvergenzí při
interpolaci parabolické, při čemž projevuje nejenom výbornou znalost

Domácí práce z fyziky na téma *Budiž na základě historického kriticky pojednáno o úkazech optických, jež se zovou interferenčními v užším slova smyslu* byla ohodnocena jako *velmi dobrá*.

Při klausurních zkouškách dostal Rychlík dva úkoly z matematiky a dva úkoly z fyziky:

- *Pojednejte o gruppách příslušných ku obecným rovnicím stupně třetího a čtvrtého, jakož i o řešení těchto rovnic;*
- *Proveďte vyšetření integrálu rovnice $(x^2 - x)\frac{d^2y}{dx^2} + (2x - 3)\frac{dy}{dx} - 2y = 0$;*
- *Jaký význam má princip Carnotův;*
- *Všeobecné věty o momentu setrvačnosti budtež bez důkazu uvedeny a pak příklady podány, kdy se momentu setrvačnosti užívá.*

Práce z matematiky byla ohodnocena *výborně*, práce z fyziky *velmi dobře*.

Nakonec Rychlík složil ústní zkoušky s tímto výsledkem:

... uměl z matematiky a fysiky pro vyšší gymnasia výborně, z češtiny jako řeči vyučovací dobře a z němčiny jako přemětu obecného chvalitebně.

Celkový výsledek zkoušky byl označen jako *výborný*, Karel Rychlík byl prohlášen za *způsobilého vyučovati matematice a fysice na vyšších gymnáziích s českou řečí vyučovací*.

Počátkem ledna roku 1909 začal Karel Rychlík vykonávat roční praxi na gymnáziu v Žitné ulici. Deset hodin týdně zde hospitoval, v některých třídách navíc vyučoval (po jedné hodině za celé období). Na vysvědčení o vykonaném *zkušebním roce* z 1. ledna 1910²⁵ hodnotí prof. Materna Karla Rychlíka takto:

Při vyučování svědčil výklad jeho o znalosti probírané látky, a také se snažil udržeti kázeň žáků. Snažil se o to, aby se seznámil s příslušnými spisy paedagogickými a didaktickými ... Příklady k hodinám mathematickým měl vždy vhodně vybrané, tak že žáci probírané učivo dobře mohli si osvojit. Podle své zkušenosti neváhají podepsaní²⁶ prohlásiti, že kandidát Dr. Karel Rychlík dospěl cíle, jehož rokem zkušebním dosíci se má.

Koncem roku 1908 odevzdal Karel Rychlík svou disertační práci nazvanou *O grupách ternárních kollineací holodricky isomorfních s alternativními a symmetrickými grupami permutací*; její nejzajímavější část byla již předtím uveřejněna v ČPMF pod názvem *O grupě řádu 360* [R3].

Posudek na Rychlíkovu disertační práci, který 23. prosince 1908 vypracoval K. Petr a podepsal ještě J. Sobotka, je zakončen slovy:

P. kandidát osvědčuje svojí prací obzvláštní způsobilost a nadání ku vědeckému bádání mathematickému a lze ji se zřetelem k účelu, za kterým byla p. kandidátovi zadána, označiti jako výbornou v každém ohledu.

13. března následujícího roku složil Karel Rychlík dvouhodinové rigorosum z matematiky a matematické fyziky (examinátory byli profesori K. Petr, J. Sobotka a F. Koláček; výsledek zkoušky byl jednohlasně *výborný*), 29. března

²⁵Rodinný archiv.

²⁶Ředitel Dr. Bayer a profesori Josef Materna a Dr. Otakar Zich.

absolvoval hodinové rigorosum z filosofie (F. Krejčí a F. Čáda jej jednohlasně ohodnotili dostatečně; poznamenejme, že stupnice pro rigoroza byla následující: výborně, dostatečně, nedostatečně). 30. března 1909 byl Karlu Rychlíkovi při slavnostní promoci udělen titul doktora filosofie.²⁷

Činnost v Jednotě českých matematiků a fyziků

Již v roce 1904 se Karel Rychlík stal činným členem *Jednoty českých matematiků* (dále jen Jednota) s ročním příspěvkem 4K.²⁸ Dne 6. prosince 1905 byl v doplňovacích volbách zvolen na dva roky do výboru Jednoty a spolu s Matějem Ottou začal vykonávat funkci účetního.

Od roku 1910 až do konce roku 1921 byl Karel Rychlík redaktorem *Úloh uveřejňovaných v Časopise pro pěstování matematiky a fyziky*. Až do začátku druhé světové války působil ve výboru Jednoty. V letech 1905–1907 byl účetním, ve správním roce 1908/09 (období vymezené dvěma prosincovými valnými schůzemi) zastával funkci archiváře, v letech 1909–1915 a 1930–1933 pak nelehkou úlohu knihovníka. V mezidobích byl ve výboru *bez zvláštní funkce*.

Od roku 1919 byl tzv. *zakládajícím* členem Jednoty. V letech 1920–1928 byl výborem delegován do matematické sekce vědecké rady; jako její jednatel organizoval přednášky v Jednotě. V letech 1932–1941 pak působil v matematické sekci vědecké rady ČPMF. Kromě toho byl v letech 1909–1921 členem *komise k podání návrhu týkajícího se změny stanov* (nové stanovy byly schváleny na řádné valné schůzi Jednoty dne 4. 12. 1921), dále pak členem *komise pro vypracování návrhu nového řádu Marešova fondu* (1927/28) a *komise k projednání organizace Časopisu pro pěstování matematiky a fyziky* (1928/29).

Již jsme zmínili první tři přednášky, které Karel Rychlík konal v Jednotě. Přednášel zde prakticky celý život, přednášky velmi úzce souvisely s jeho odbornou prací – citovány proto budou na patřičných místech (jejich seznam je navíc uveden v části 7.3 *Přehled pedagogické činnosti Karla Rychlíka*). Upozorníme jen na přednášku *O algebraických číslech podle Hensela*, kterou Rychlík konal ve správním roce 1908/09; byla inspirována knihou *Theorie der algebraischen Zahlen* [Hen8]²⁹ Kurta Hensela (1861–1941), která vyšla roku 1908 v Lipsku. Jak uvidíme později, navázal Rychlík na toto Henselovo dílo v celé řadě svých prací. Poprvé to bylo roku 1914 v referátu *Poznámka k Henselově teorii algebraických čísel* [R11], který byl přednesen na *V. sjezdu českých přírodovědcův a lékařů v Praze*, o dva roky později v článku *O Henselových číslech* [R12], kde

²⁷ Archiv UK, fond Filosofická fakulta, Rigorosní zkoušky filosofické fakulty.

²⁸Podle stanov přijatých valnou hromadou 7. prosince 1904 byly v Jednotě čtyři kategorie členů:

- a) čestní (*Čestným členem se stává ten, kdo pro vědecký věhlas aneb zásluhy o Jednotu valnou hromadou zvolen byl.*)
- b) zakládající (*... kdo výborem přijat, složí do spolkové pokladny 100 K.*)
- c) skuteční (*... kdo výborem přijat, odvádí do spolkové pokladny roční příspěvek valnou hromadou stanovený.*)
- d) činní (*Činnými členy mohou býti supplující profesoři, učitelé škol odborných i měšťanských, kandidáti professury, asistenti všech škol vůbec a posluchači vysokých škol; platí ročně 4 K.*)

Stanovy „Jednoty českých matematiků“ v Praze z roku 1904.

²⁹Odkaz je na literaturu na str. 115–121.

se jedná o jiné zavedení okruhu g -adických čísel, a dále pak v člancích z let 1919–1929 zabývajících se v různé míře tělesem algebraických čísel.

Rodina

Zastavme se na chvíli u rodiny, z níž Karel Rychlík pocházel, a podívejme se krátce na poměry, v nichž vyrůstal.



OBR. 1.5 BARBORA A VILÉM EVŽEN RYCHLÍKOVI

Otec Vilém Evžen Rychlík, syn kamnáře Karla Rychlíka z Neveklova, byl osobností, o níž se dodnes v rodině hovoří jako o „výstředníkovi“, vynálezci (prý vynalezl český psací stroj), politikovi a ohromném vlastenci (říká se, že byl snad stokrát na Prodané nevěstě). Skutečností je, že byl záložníkem c. k. 28. pluku známého pod přezdívkou „Pražské děti“, který se vyznačoval nejvyšším podílem vojáků české národnosti, příslušníků s vyšším vzděláním, synů vážených pražských měšťanů a „dělnické aristokracie.“ Povoláním byl Vilém protokolistou c. k. okresního hejtmanství v Benešově, později okresním sekretářem ve Vlašimi.

Dne 4. října 1884 se v děkanském chrámu Páně v Benešově oženil s Barborou Srbovou, dcerou Johanny roz. Macháčkové a Josefa Srby, mistra krejčího v Benešově. V následujícím roce se narodil Karel Rychlík, jemuž je věnována tato kniha. 20. ledna 1887 se ještě v Benešově narodil mladší syn Vilém, 12. června 1888, již ve Vlašimi, přišla na svět dcera Jana.

Otec Vilém Evžen byl vážně nemocný, v době příchodu do Prahy byl již ve výslužbě.³⁰ Starost o rodinu včetně jejího hmotného zajištění proto připadla matce Barboře. A je třeba říci, že se tohoto nelehkého úkolu zhostila velmi úspěšně. To, že všechny tři děti vystudovaly vysokou školu, je toho dokladem. V Praze najala velký byt v Černé ulici 8/1505-II, později ve Smetanově 20/1447-II a pak v Mikulandské 3/133-II, a zřídila zde tzv. akademickou jídelnu,³¹ kde se brzy začala scházet zajímavá společnost. Chodíval sem Julius Zeyer, Václav Špála a mnoho dalších osobností tehdejšího kulturního života, mezi nimi herci z Národního divadla, kteří to sem měli velmi blízko. Matce se tedy podařilo nejen udržet jídelnu v chodu, ale zřejmě dokázala vytvořit atmosféru, která sem všechny tyto umělce přitáhla.

Mladší bratr Karla Rychlíka, Vilém, studoval rovněž na Akademickém gymnasiu v Praze, kde 11. května 1905 složil maturitní zkoušku. Jana studovala jako externistka, maturitní vysvědčení získala 2. října 1907 na dívčím lyceu spolku Ludmila v Českých Budějovicích. Můžeme říci, že oba Karlovi sourozenci kráčeli v jeho šlépějích. V roce 1904, kdy se Karel již nezúčastnil soutěže v *Příloze*, získal první cenu Vilém, v následujícím roce pak Jana. I na filosofickou fakultu následovali oba sourozenci svého staršího bratra; Vilém studoval matematiku a fyziku, Jana jako externistka matematiku a biologii. Oba byli také činnými členy Jednoty; Vilém v letech 1905–1913 (ve správním roce 1908/09 byl ve výboru jako náhradník, během celého období konal v Jednotě řadu přednášek), Jana v letech 1907–1910. Dlužno říci, že v roce 1907 bylo v Jednotě celkem 1006 členů, z toho jen 10 žen.

Již od gymnaziálních studií pomáhala Jana své matce s provozem jídelny. Po univerzitním studiu získala místo suplující profesorky biologie,³² později se z ní však stala žena v domácnosti, vzorná manželka a matka tří dětí. Karel jí prý vyčítal, že vyměnila své odborné působení za zástěru, připadalo mu, že je její inteligence škoda pro domácnost, ona sama říkala, že je spokojená. Snad byla. Nevíme, jakou ztrátu utrpěla věda tím, že se z této nadané paní stala žena v domácnosti. Víme však, co tím získalo umění: Janiným manželem byl akademický malíř Václav Špála, jeden z hostů akademické jídelny, s nímž se seznámila v roce 1910. O jeho návštěvách v jídelně si můžeme přečíst v knížce Jiřího Krejčího *Václav Špála*:

... byl tam vlídně přijímán a brzy se s rodinou sžil. Když se po válce r. 1918 Špála s Janou Rychlíkovou oženil, podporovali její rodiče mladé manželství ze všech sil a udržovali je na slušné životní úrovni. Takto vzácným pochopením středostavovské pražské rodiny bylo umožněno mladému umělci nezávislé a svobodné tvoření, což je třeba s tím větším uznáním hodnotit, že tu šlo o malíře,

³⁰ Archiv hl. m. Prahy, C. k. Akademické gymnasium v Praze, Hlavní katalogy ze školních let 1900/01 – 1904/05.

³¹ Dekretem č. 37084 ze dne 21. 3. 1900 získala oprávnění na *živnost hostinskou s právem připravovat a podávat pokrmy; místem provozování živnosti* byla popisná čísla 1505-II, od 9. 1. 1901 čp. 1447-II (změna: čj. 194420) a od 17. 6. 1908 čp. 133-II (změna: čj. 9027). Dne 8. 4. 1927 se Barbora Rychlíková živnosti vzdala (čj. 13126/27).

Archiv hl. m. Prahy, *Výpis z rejstříku bývalého referátu živnostenského Magistrátu hlavního města Prahy – koncese, živnosti řemeslné a svobodné.*

³² Viz SÚA, EO - Evidence obyvatelstva Prahy, karta Václava Špály.

jehož dílo se tak značně přičilo obecnému vkusu a zdánlivě nemělo nadějí na brzký finanční úspěch.

*S manželstvím nastává Špálovi nová životní epocha ... Jeho žena ráda vyhověla jeho přání opustit výdělečnou činnost a být raději jen věrnou družkou mladému umělci, který vyžadoval stále její přítomnosti. Rodinný život, kde manželé stojí stále při sobě a nežijí každý na vlastní pěst, nebyl mu šosáckým přežitkem, ale mravním příkazem a něčím docela přirozeným. Chtěl mít svou paní doma, stýskalo se mu, kdykoli se od něho vzdálila, přilnul k ní tak jako později k dětem.*³³

Vilém Rychlík se věnoval matematice celý svůj život, zemřel však velmi mlád, ve věku pouhých 26 let, a my se jen můžeme domýšlet, jakých met v matematické vědě by dosáhl, kdyby žil déle. Karel si totiž velice cenil bratrových intelektuálních schopností a širokého rozhledu i mimo matematiku. Již gymnaziální vysvědčení svědčí o Vilémově všestranném nadání. Během celého studia měl vyznamenání, kromě náboženství a přírodopisu měl jen výborné a chvalitebné. Na univerzitě měl Vilém zapsanou celou řadu přednášek věnovaných literatuře, psychologii, různým obdobím a směrům filosofie, a to v podstatně větší míře než Karel. Samozřejmě navštěvoval matematické přednášky a seminář profesora Karla Petra. Na základě svých zápisků z přednášek Vilém později sestavil knihu *O rovnících diferenciálních*.³⁴ Nebyly to však jen doslova zapsané přednášky. Vilém se snažil, aby byl výklad dostatečně přehledný a přístupný i začátečníkům; provedl některé změny pořadí a také doplnil některé odstavce.

V roce 1910 Vilém získal doktorát na základě disertační práce *Parciální diferenciální rovnice problému Valentinerova*, jejíž část byla později uveřejněna v ČPMF pod názvem *Invarianty kvaternární grupy kollineací řádu 2520*,³⁵ a ještě roku 1911 se stal asistentem české techniky v Praze. V Příloze ČPMF vyšel Vilémovi také článek *O Malfattiho problému*.³⁶

Kromě matematiky Vilém podle rodinné tradice miloval i ostatní krásy života – půvabné slečny, 50 cigaret denně ...; počátkem května roku 1913 se kdesi nachladil a třetího dne, 10. května 1913, zemřel na zápal plic (tehdy se říkalo „rychlé souchotě“).

Habilitace

Karel Rychlík začal již v lednu 1909 vypomáhat v matematickém semináři filosofické fakulty jako bezplatný asistent (jmenován 21. 1. 1909).

1. října 1909 byl jmenován placeným asistentem při matematickém semináři s *roční remunerací* 1400 korun. Toto místo zastával až do konce června 1913, kdy odešel na českou techniku.

17. listopadu 1910 podal Karel Rychlík žádost o udělení *veniae docendi*

³³Krejčí, J., *Václav Špála*, edice *Kdo je ...*, Orbis, Praha, 1947; citát ze str. 22.

³⁴Petr, K., *O rovnících diferenciálních*, dle přednášek prof. Dr. Karla Petra sestavil Dr. Vilém Rychlík, JČMF, Praha, 1911.

³⁵ČPMF 41(1912), 478–487.

³⁶ČPMF 40(1911), 81–91, 245–250.

z matematiky na filosofické fakultě české univerzity.³⁷ Jako habilitační spis předložil práci *Příspěvek k teorii forem* [R4], která byla téhož roku uveřejněna v *Rozpravách II. třídy České akademie věd a umění*. O pět dnů později byla jeho žádost na schůzi profesorského sboru přidělena k posouzení tříčlenné komisi, kterou tvořili K. Petr – referent komise, F. Koláček a J. Sobotka. 30. června 1911 připojil Rychlík ke svému habilitačnímu spisu ještě práci *Příspěvek k teorii forem II* [R7] uveřejněnou v prvním čísle *Rozprav* roku 1911.

26. října 1911 dokončil Karel Petr *Referát o žádosti p. dra K. Rychlíka za habilitaci z matematiky*,³⁸ kde hodnotí Rychlíkovy práce *Poznámky k teorii interpolace* [R1], *O resolventách se dvěma parametry* [R2], *O grupě řádu 360* [R3] a obě práce dodané k habilitaci. Na konci svého referátu Petr píše:

Prací habilitační stejně jako pracemi jinými osvědčuje p. dr. K. Rychlík nejenom veliké vědomosti v matematice, zvláště pak algebraické její části, nýbrž i velikou bystrost v úvahách vědeckých a způsoblost jasně a přitom jednoduše a stručně se vyjadřovati ...

Profesorský sbor jednomyslně schválil návrh komise, aby byl Karel Rychlík připuštěn k dalším částem habilitačního řízení. Rychlík pak s úspěchem podstoupil *habilitační kolokvium před profesorským sborem* (16. 11. 1911) a *přednášku na zkoušku* nazvanou *Vývoj pojmu dělitelnosti* (ve schůzi profesorského sboru dne 18. 1. 1912). Později uvidíme, jak toto téma Rychlík ve své vědecké práci dále rozvíjel. Kromě zmíněného tématu navrhl Rychlík ve své žádosti o habilitaci ještě tato dvě: *Analogie theorie algebraických čísel a algebraických funkcí o jedné proměnné* a *O integrální rovnici Fredholmově*. Druhé ze tří uvedených témat zřejmě souvisí se studiem již citované knihy K. Hensela *Theorie der algebraischen Zahlen* z roku 1908, kde je tato analogie rozebírána.

Ještě v téže schůzi dne 18. ledna 1912 profesorský sbor jednomyslně rozhodl, aby byla Karlu Rychlíkovi udělena *veniae docendi pro mathematicu*; 15. března 1912 c. k. ministerstvo kultu a vyučování toto rozhodnutí schválilo a Rychlík byl jmenován soukromým docentem na české univerzitě.³⁹

Na univerzitě

V zimním semestru 1912/13⁴⁰ konal Karel Rychlík svou první univerzitní přednášku nazvanou *Theorie algebraických těles*, v letním semestru měl přednášku *Theorie algebraických funkcí*. Až do školního roku 1924/25 konal na české univerzitě pravidelně jednu až dvě přednášky za semestr. V přednáškách pokračoval až do roku 1938, ale již s přestávkami, které trvaly dohromady osm let.

³⁷ Archiv UK, fond Přírodovědecká fakulta, Osobní složka Karla Rychlíka.

³⁸ Tamtéž.

³⁹ Tzv. *soukromý docent* měl právo na příslušné škole přednášet. Nebyl však řádným zaměstnancem, dostával pouze jednorázové odměny za vykonané přednášky. Např. za *Úvod do diferenciálního počtu* (4 hodiny přednášek a 2 hodiny cvičení týdně po oba semestry školního roku 1916/17) dostal Karel Rychlík roku 1922 (!) jednorázovou odměnu 1600 korun.

Archiv UK, fond Přírodovědecká fakulta, Osobní složka Karla Rychlíka.

⁴⁰ Tzv. *zimní běh* trval od 1. 10. 1912 do 13. 3. 1913 (končil vždy poslední čtvrtěk před květnou nedělí). *Letní běh* roku 1913 trval od 27. 3. do 31. 7. Vyučovalo se od pondělí do soboty s výjimkou čtvrtka.

Rychlíkovy univerzitní přednášky byly věnovány různým partiím „moderní“ algebry a teorie čísel, jimiž se zabýval ve své vědecké práci. V 11 semestrech věnoval svou přednášku algebraickým číslům, popř. algebraickým funkcím, tedy oblasti, která v jeho pracích vystupuje nejvíce do popředí.

Ocitujme z projevu, který pronesl Vladimír Kořínek (1899 – 1981) na pohřbu Karla Rychlíka:

Doba, v níž profesor Rychlík začal vědecky pracovat, byla mezníkem ve vývoji algebry. Stará algebra 19. století dohrávala již svou úlohu. Její místo postupně zaujímala algebra nová, zabývající se studiem abstraktních algebraických útvarů, definovaných axiomaticky. Tyto nové směry algebraického bádání se od počátku let dvacátých velmi rychle rozvíjely, a nabyly velké důležitosti pro řadu dalších odvětví matematiky a přispěly velkým podílem k celému rázu matematiky druhé poloviny 20. století. Prof. Rychlík věnoval hned od začátku velkou pozornost a mnoho studia těmto novým směrům. Je jeho velkou zásluhou, že byl ve svých přednáškách na univerzitě prvním průkopníkem této nové abstraktní algebry.⁴¹

Ve školním roce 1920/21 se Karel Rychlík jako zástupce soukromých docentů (spolu s Vojtěchem Sukem, soukromým docentem antropologie a etnologie) účastnil schůzí profesorského sboru nově vzniklé přírodovědecké fakulty.

Karel Rychlík bohužel neuspěl ve své snaze získat profesuru na univerzitě. Návrhy profesorského sboru narážely na omezování ze strany ministerstva kultu a vyučování, později ministerstva školství a národní osvěty. Již od roku 1915 usiloval například profesorský sbor o jmenování Bohumila Bydžovského (1880 až 1969), tehdy služebně nejstaršího soukromého docenta pro matematiku, mimořádným profesorem, a to alespoň tzv. titulárním (bez výhod, které s sebou nese profesorský post). Trvalo dva roky, než ministerstvo Bydžovskému tento titul udělilo (červen 1917), a další dva roky, než se Bydžovský stal skutečným mimořádným profesorem (září 1919); v říjnu 1921 byl pak jmenován profesorem řádným. Do té doby byli jedinými profesory matematiky Karel Petr a Jan Sobotka a jako profesor aplikované matematiky zde působil Václav Láška (1862 – 1943); všichni byli profesory řádnými.

Za první světové války se Bohumil Bydžovský, Bohumil Hostinský (1884 až 1951) a Karel Rychlík střídali v přednášení *Úvodu do diferenciálního a integrálního počtu a do analytické geometrie v prostoru*; Rychlík konal tuto čtyřhodinovou přednášku ve školním roce 1916/17.⁴² Přednášeli bezplatně; teprve v roce 1922 dostali příslušnou odměnu 1600 korun za rok přednášky.

⁴¹Koncept projevu, ÚA AV ČR, fond Kořínek.

⁴²Do roku 1914 konal tuto přednášku (nazvanou ještě *Úvod do vyšší matematiky a analytické geometrie v prostoru*) docent teoretické fyziky František Závíška. Po jeho jmenování mimořádným profesorem v roce 1914 byla zvolena komise, která měla posoudit návrh, aby byl těmito přednáškami pověřen B. Bydžovský. Členy komise byli K. Petr, J. Sobotka a B. Kučera. Na schůzi profesorského sboru 18. 6. 1914 předložila komise zprávu doporučující B. Bydžovského. B. Kučera zároveň odvolal svůj podpis na této zprávě a podal *votum minoritní*, v němž navrhl, aby se v konání těchto přednášek střídal B. Bydžovský s K. Rychlíkem a B. Hostinským. Důvodem byla jednak obava z přetížení Bydžovského, který navíc suploval přednášky na technice, kde měl úvazek jako mimořádný profesor, jednak výborná kvalifikace dalších dvou jmenovaných docentů. Votum B. Kučery bylo přijato všemi hlasy proti dvěma. Archiv UK, fond Filosofická fakulta, Protokoly schůzí profesorského sboru, 1913/14.

Po skončení první světové války, kdy se zdálo, že se finanční situace ve školství zlepší a bude možné rozšířit počet profesur matematiky, navrhli Karel Petr, Jan Sobotka a Václav Láska, aby byli kromě Bohumila Bydžovského jmenováni mimořádnými profesory i Karel Rychlík a Bohumil Hostinský. Profesorský sbor přijal tento návrh jednomyslně na schůzi 21. března 1919. Děkan toto usnesení *s vřelou přímlovou za brzké a příznivé vyřízení* předložil Ministerstvu školství a národní osvěty.⁴³ Tím však pro Rychlíka i Hostinského celá věc skončila.

Roku 1920 byl Rychlík jmenován mimořádným profesorem na české technice, Hostinský odešel do Brna na Masarykovu univerzitu, kde byl roku 1920 jmenován řádným profesorem teoretické fyziky. V roce 1922 byl mimořádným profesorem matematiky na pražské univerzitě jmenován Miloš Kössler (1884 až 1961).

V únoru roku 1923 podal K. Petr spolu s B. Bydžovským a J. Sobotkou následující návrh profesorskému sboru:

Na naší fakultě jest ryzí matematika zastupována čtyřmi stolicemi, obsazenými jsou professory Sobotkou, Petrem, Bydžovským, Kösslerem. Přednášky těchto čtyř profesorů se mohou v průběhu 3 – 5 let vztahovati jenom k části velkého počtu rozmanitých oborů vědy mathematické. Jest to pak zejména obor algebry a obor theorie čísel, ze kterých se jenom výjimečně (a to ještě v partiích počátečních) přednášky konají. Obory zmíněné jsou však pro matematiku a vzdělání v mathematice velmi důležité a jest proto v zájmu pěstování té vědy a v zájmu výchovy v matematice, aby mezera ona byla odstraněna tak, jak tomu jest právě možno.

Z té příčiny navrhuji podepsaní, aby . . . K. Rychlíkovi byl dán učební příkaz, jímž by bylo jemu uloženo přednáseti na naší fakultě tři hodiny týdně o algebře a theorii čísel v cyklu asi tříletém.

Návrh byl sice jednomyslně schválen profesorským sborem, nebyl však schválen Ministerstvem školství a národní osvěty, které odpovědělo: *návrhu z rozpočtových důvodů vyhověti nelze.*⁴⁴

Na technice

1. července roku 1913 zaujal Karel Rychlík po svém bratru Vilémovi místo asistenta při III. stoličce matematiky na c. k. české vysoké škole technické v Praze s ročním platem 2000 korun. Zároveň požádal o přenesení habilitace z univerzity. Profesorský sbor jeho žádost jednomyslně schválil 8. července 1913, a to na základě návrhu komise tvořené Františkem Velískem (1877–1914) – referent, Bedřichem Procházkou (1855–1934), Matějem Norbertem Vaněčkem (1859–1922) a Františkem Nušlem (1867–1951). Rychlíkovi bylo prominuto habilitační kolokvium i přednáška na zkoušku a 27. září 1913 byla jeho habilitace na technice potvrzena c. k. ministerstvem kultu a vyučování. Poznamenáme, že v této době byly na technice tři stolice matematiky, na nichž působili

⁴³ Archiv UK, fond Přírodovědecká fakulta, Osobní složka Karla Rychlíka.

⁴⁴ Návrh komise byl vypracován 20. 2. 1923 a zaslán ministerstvu 26. 2. 1923 jako čís. j. 1516; odpověď ministerstva ze dne 34. 3. 1923 má čís. j. 27556/23-IV. Archiv UK, fond Přírodovědecká fakulta, Osobní složka Karla Rychlíka.

tři řádní profesori: F. Nušl, M. N. Vaněček a F. Velísek. Další kursovní přednášky z matematiky suploval soukromý docent B. Bydžovský, jehož úvazek odpovídal úvazku mimořádného profesora.

V roce 1914 začala první světová válka a řada vyučujících byla odvedena na frontu. Byl mezi nimi i profesor III. stolice matematiky František Velísek, který padl 27. srpna 1914 u Krasna (Velískovi je věnován Rychlíkův článek [R20] z roku 1922).⁴⁵ Karel Rychlík měl to štěstí, že odveden nebyl.⁴⁶ V září 1914 byl pověřen převzetím povinností prof. Velíska, tj. konáním kursovních přednášek z matematiky střídavě pro první a druhý ročník (byly určeny posluchačům *odboru stavebního inženýrství, odboru kulturního inženýrství, učebního běhu pro zeměměřiče a přípravného běhu pro vysoké školy montanistické*), konáním jednosemestrální přednášky *Počet pravděpodobnosti* (pro studenty *učebního běhu pro pojistnou matematiku*) a zkoušením z těchto předmětů. Kursovní přednášky z matematiky spadající pod Velískovu stolicí matematiky Rychlík suploval do roku 1919/20, přednášku z počtu pravděpodobnosti vedl až do uzavření vysokých škol na počátku druhé světové války.

Ve školním roce 1914/15 Rychlík kromě toho zahájil svou první docentskou dvousemestrální přednášku nazvanou *Úvod do vektorové analýzy*. Tuto přednášku konal do školního roku 1916/17. V zimním semestru 1918/19 vedli Karel Rychlík a František Kadeřávek (1885–1961) cvičné opakovací kursy pro posluchače s tzv. válečnou maturitou, tj. pro ty, kteří za války vykonávali vojenskou službu.

V únoru 1920 podal profesorský sbor Ministerstvu školství a národní osvěty návrh, aby byl Karlu Rychlíkovi poskytnut příspěvek z *fondy pro podporu a přípravu naléhavě potřebných sil učitelských a vědeckých pro československé vysoké školy povoleného zákonem z 12. prosince 1918 č. 78 sb. z. pro rok 1920*.⁴⁷ Ministerstvo povolilo Rychlíkovi podporu 3000 korun.⁴⁸

Ve školním roce 1920/21 byla F. Nušlovi udělena dovolená, aby se mohl věnovat správě pražské hvězdárny. Rychlík byl pověřen převzetím jeho povinností a suplováním přednášek určených pro posluchače *odboru strojního inženýrství a učebního běhu pro pojistnou matematiku*. Přednášky organizované III. stolicí matematiky převzal její nový profesor Josef Klobouček (1875–1939).

V roce 1920/21 působil Karel Rychlík i jako zástupce soukromých docentů v Akademickém senátu.

Na tomto místě se na chvilku zastavme a podívejme se, jak se vyvíjelo

⁴⁵Hned v roce 1914 byli odvedeni K. Novák, J. Kolář, J. Burian, F. Velísek, A. Vyhliďal, E. Thoma, B. Tolman a E. Svoboda.

Archiv ČVUT, fond Česká vysoká škola technická v Praze, Protokoly ze zasedání profesorského sboru, 1913/14 – 1917/18.

⁴⁶V Rychlíkově pozůstalosti je dochována *Domobranecká legitimace* z 10. 5. 1915. Rychlík je zde označen za *způsobilého k domobranecké službě se zbrání*, avšak v poznámce je bez uvedení důvodu napsáno, že nebyl odveden. V pozůstalosti je rovněž *Propouštěcí list* datovaný 30. srpna 1923, kterým je Rychlík ke dni 15. prosince 1920 propuštěn z československého vojska, *Náhradního praporu čs. pěšího pluku č. 48*.

Rodinný archiv.

⁴⁷Č. j. 764/1920; Archiv ČVUT, fond Rektorát ČVUT, Osobní spis Karla Rychlíka.

⁴⁸15. 6. 1920, č. j. 14024/1920, tamtéž.

obsazování III. a nově zřizované IV. stolice matematiky. V prosinci roku 1916 byla ustanovena komise (F. Nušl – referent, B. Procházka, E. Votoček, V. Felix, M. N. Vaněček, V. Felber a Z. Bažant (1879–1954)), která měla řešit otázku, jak obsadit uprázdněnou třetí stolicí matematiky po F. Velískovi. Zdálo se téměř jisté, že se profesorem stane B. Bydžovský, který suploval kursovní přednášky na technice již od roku 1910. Komise předložila svou zprávu profesorskému sboru 29. ledna 1918:

... navrhuje ... aby na uprázdněnou stolicí matematiky po profesoru Velískovi byli navrženi primo loco: soukromý docent zdejší vysoké školy a tit. mimoř. profesor české univerzity Dr. Bohumil Bydžovský, secundo loco se stejným pořadím tři kandidáti: soukromý docent zdejší vysoké školy Dr. Josef Klobouček, soukromý docent zdejší vysoké školy a české univerzity Dr. Karel Rychlík a tit. mimoř. profesor matematiky české techniky v Brně Dr. Jan Vojtěch.

*Referent poznamenává k tomu, že komise nechala zatím nerozhodnutou otázku, zda má navrženo býti jmenování kandidátovo řádným či mimořádným profesorem a sám za svou osobu vřele se přimlouvá – zvláště pokud se týče Dra B. Bydžovského, jehož kvalifikaci prohlašuje za výtečnou a jenž již po 10 let na zdejší vysoké škole působí – aby navrženo bylo jmenování řádným profesorem.*⁴⁹

Po zprávě se rozvinula živá debata o tom, že by návrhem přímo na řádného profesora mohlo být ukřivděno starším mimořádným profesorům a že by tedy nový profesor měl být mimořádný, případně s vyšší odměnou. Objevil se také návrh, aby byl navržen pouze jeden kandidát (unico loco). Nakonec dostala komise za úkol svůj návrh zpracovat.

5. února komise předložila pozměněný návrh, aby stolice matematiky byla obsazena profesorem mimořádným a aby unico loco byl navržen B. Bydžovský. F. Nušl a M. N. Vaněček k tomu však dodali, že podporují profesuru řádnou. Nato se opět rozpředla dlouhá debata o tom, zda má návrh znít na profesuru mimořádnou či řádnou a zda má být navržen opravdu jen jeden kandidát. Objevil se názor, že by měl být do návrhu pojat secundo loco i J. Klobouček, případně ještě J. Vojtěch. Nakonec bylo usneseno, že se v příští schůzi bude hlasovat pro jediného kandidáta.

Při hlasování dne 5. března 1918 měl být vybrán jeden ze čtyř původně uvažovaných kandidátů. V prvních dvou kolech nikdo nezískal nadpoloviční většinu, ve třetím kole se pak rozhodovalo mezi Bydžovským a Kloboučkem. Výsledek hlasování přinesl překvapivý obrat: s převahou tří hlasů (17 proti 14) byl zvolen Josef Klobouček.

Na další schůzi, dne 9. dubna 1918, podali F. Nušl a M. N. Vaněček protest proti hlasování, které neuznalo návrh komise. Prof. Svoboda podal návrh na revotaci, 14. května pokračovala diskuse o novém hlasování. Objevily se hlasy pro i proti. Zásadně proti se postavil například prof. Jedlička, který považoval revotaci za otřesení váhy a významu, který musí mít usnesení profesorského sboru. Navíc velmi výstižně vytkl referentu komise F. Nušlovi, že obrátil veškeré své úsilí k tomu, aby byl Bydžovský navržen přímo na řádného profesora

⁴⁹ Archiv ČVUT, fond Česká vysoká škola technická v Praze, Protokoly ze zasedání profesorského sboru, 1913/14 – 1917/18.

a opomenul přitom náležitě zdůraznit rozdíly kvalifikace kandidátů. Rektor Felix navíc poukázal na to, že by se revotací stala křivda Kloboučkovi. V. Felber upozornil, že je možná i jiná cesta než revotace, totiž podat návrh na zřízení IV. stolice matematiky, o které bylo ostatně jednáno již dříve.

Návrh na jmenování J. Kloboučka mimořádným profesorem prošel ministerstvem až koncem roku 1919; jmenován byl 31. 12. 1919. Profesorský sbor zatím 27. června 1919 schválil zřízení IV. stolice matematiky a její obsazení B. Bydžovským (27 proti 3). Dne 15. září však byl Bydžovský jmenován mimořádným profesorem na české univerzitě a své dosavadní činnosti na technice se vzdal.⁵⁰

Koncem února roku 1920 dokončila svou práci komise pro obsazení IV. profesury matematiky (F. Nušl – referent, Z. Bažant, B. Procházka, V. Felber, V. Felix a M. N. Vaněček). 26. února 1920 podal F. Nušl profesorskému sboru zprávu:

... Proto se komise usnesla jednomyslně na tom, aby mimořádným profesorem IV. stolice matematiky byl jmenován čtvrtý z tehdejších kandidátů, náš docent Dr. Rychlík Karel ...

*Současně navrhuje komise, aby bylo vyhověno přání řádného profesora techniky brněnské, pana Dra Jana Vojtěcha, aby byl ustanoven řádným profesorem na naší vysoké škole, ale jen tehda, připustí-li sbor profesorský techniky brněnské příslušnou výměnu učitelských sil a přijme-li našeho mimořádného profesora Rychlíka jako mimořádného profesora matematiky na místo svého řádného profesora Vojtěcha.*⁵¹

Na otázku, co se získá výměnou profesorů, F. Nušl odpověděl: *J. Vojtěch zde bude platnou silou, zda je některý z pánů lepší, to nelze říci. Dr. Rychlík jest velice vědecky činný a Dr. Vojtěch vydává učebnice.*

24. března 1920 byl návrh na jmenování Karla Rychlíka ve schůzi profesorského sboru přijat 31 hlasy proti jednomu. Zároveň byl přijat i návrh na výměnu míst mezi Vojtěchem a Rychlíkem (24 proti 9). Přitom se objevily otázky, proč chce Vojtěch do Prahy, proč se opomíjí Matyáš Lerch (1860–1922) z brněnské univerzity a co se vlastně výměnou získá. F. Nušl podal vysvětlení:

Oba navrhovaní páni s výměnou souhlasí. Dr. Vojtěch touží do Prahy, by mohl pracovati v Jednotě matematiků a Dr. Rychlík chce spolupracovati s profesorem Lerchem. Kdyby zde byla uprázdněna řádná profesura, pak bychom byli prof. Lercha navrhli, jestliže by o to stál.

U nás není matematika reprezentativně zařízena, neboť tu jest jen vědou pomocnou. Reprezentace se mísí s účelností. Pro Lercha by to nebylo u nás dosti čestné, neboť my musíme vyzkoušeti sta posluchačů a nemůžeme se pouštět do

⁵⁰ Archiv ČVUT, fond Česká vysoká škola technická v Praze, Protokoly ze zasedání profesorského sboru, 1918/19 – 1919/20.

⁵¹ Zpráva komise z 20. 2. 1920, koncept dopisu rektorovi Českého vysokého učení technického v Brně z 11. 9. 1920, č. j. 4600/20, odpověď rektora brněnské techniky z 2. 10. 1920, č. j. 1228/1920 a koncept návrhu na jmenování K. Rychlíka Ministerstvu školství a národní osvěty z 4. 10. 1920, č. j. 4881/1920: Archiv ČVUT, fond Rektorát ČVUT, Osobní spis Karla Rychlíka.

vědeckých exkursí při výkladech, jak jest to možno na univerzitě s několika posluchači. Ostatně brněnská univerzita reflektuje na prof. Lercha jako sílu vědecky výborně kvalifikovanou.

Kdežto Dr. Vojtěch se věnoval spíše paedagogice, takže ho lze u nás dobře použítí ...

Profesorský sbor v Brně však výměnu neschválil.⁵² 27. listopadu 1920 byl proto Karel Rychlík jmenován mimořádným profesorem Českého vysokého učení technického v Praze s ročním platem v celkové výši 19512 korun (tzv. *služné* 9408 K, *místní přídavek* 4008 K, *přídavek z výše zmíněného fondu* 3000 K a *drahotní přídavek* 3096 K); navíc mu byla přiznána *mimořádná peněžitá výpomoc měsíční* po 590 K a *nouzová výpomoc měsíční* po 590 K (celkem 17692, což odpovídá 15 měsícům). Jmenování tedy znamenalo výrazné finanční polepšení; těsně před ním činil Rychlíkův roční plat 8316 korun.

Na druhé straně však jmenování znamenalo i jakousi symbolickou tečku za snahou stát se profesorem na univerzitě. Ať byla přání Karla Rychlíka jakákoli, své práce na technice se ujal se stejnou důkladností, zájmem a energií, jako všeho ostatního. To se týká výuky i dalších aktivit v profesorském sboru. Vladimír Kořínek, pozdější Rychlíkův asistent na technice, píše:

Když byl jmenován profesorem na Českém vysokém učení technickém, stál prof. Rychlík před novými úkoly. Na technice bylo třeba přednášet nikoli algebru, nýbrž diferenciální a integrální počet a některé vyšší partie matematické analýzy důležité pro techniky. Svůj úkol, který mu byl usnadňován jeho velkým rozhledem po matematice, bral velmi vážně. Nebylo snad důležitější učebnice diferenciálního a integrálního počtu, kterou by si nebyl opatřil a neprostudoval, co je v ní nového po metodické stránce. Byl si velmi dobře vědom toho, že nelze matematiku přednáseti technikům tak, jak se to dělá na univerzitě. Byl však příliš dobrým matematikem, než aby mohl souhlasit s tím, že je nejlépe techniky učit jen početním receptům. Bohužel opět tato jeho snaha o zvýšení úrovně matematického vyučování byla zmenšována způsobem jeho přednášení, který se však postupem doby zlepšil. Přesto jeho přednášky měly v období mezi dvěma válkami největší úroveň ze všech matematických přednášek, které se tehdy na Českém vysokém učení technickém konaly. ([1], str. 496)

Již jsme zmínili, že kromě přednášek z diferenciálního a integrálního počtu Rychlík od školního roku 1914/15 každoročně přednášel také *Počet pravděpodobnosti*. Pro nedostatek kvalitní a aktuální studijní literatury sepsal pro tento předmět skriptu *Úvod do počtu pravděpodobnosti* [R44].

Ve dnech 8. a 22. června 1921 zasedala *komise pro jmenování prof. Ph. Dra Karla Rychlíka profesorem řádným*. Jejími členy byli F. Nušl (referent), B. Procházka, M. N. Vaněček a V. Felber. 16. září 1921 se ve schůzi profesorského sboru hlasovalo o návrhu této komise, Rychlíkovo jmenování bylo jednomyslně

⁵²Po prázdninách roku 1920, po odchodu Matyáše Lercha na Masarykovu univerzitu, se na brněnské technice uvolnila II. profesura matematiky; jedním z kandidátů navržených ministerstvu na mimořádného profesora byl i Karel Rychlík. Podle dopisu z ministerstva ze dne 12. 1. 1922 se však Rychlík nakonec k připravovanému návrhu vyslovil zamítavě; jak uvidíme dále, byl v té době již navržen řádným profesorem na technice v Praze. SÚA, fond MŠK-osobní, Osobní spis K. Čupra.

schváleno. Trvalo však ještě dva roky, než návrh prošel Ministerstvem školství a národní osvěty, které si v dubnu roku 1922 vyžádalo jeho doplnění.⁵³ Dekretem prezidenta republiky ze dne 12. března 1924 byl nakonec Rychlík jmenován řádným profesorem matematiky na vysoké škole strojního a elektrotechnického inženýrství při Českém vysokém učení technickém v Praze, a to s účinností od 31. prosince 1923.⁵⁴ Jeho hrubý roční plat od začátku roku 1924 činil 38112 korun.

V září roku 1922 zemřel M. N. Vaněček a na jeho místo přišel z Brna J. Vojtěch, který byl řádným profesorem české techniky jmenován 26. 7. 1923. V této době bylo rozdělení stolic matematiky následující. Dvě stolice spadaly pod Vysokou školu inženýrského stavitelství a byly obsazeny Josefem Kloboučkem (I. ústav mathematický) a Janem Vojtěchem (II. ústav mathematický). Zbývající dvě stolice patřily pod Vysokou školu strojního a elektrotechnického inženýrství a byly obsazeny Františkem Nušlem (I. ústav mathematický) a Karlem Rychlíkem (II. ústav mathematický).

Soukromý život

Krátce před koncem první světové války se Karel Rychlík oženil s Marií Benešovou (1897–1991), dcerou Josefa a Marie Benešových.

Josef Beneš se narodil 22. 10. 1844 ve Velkých Zámachách na Mělnicku Kateřině roz. Zárubové ze Vtelna a rolníku Václavu Benešovi. Tamní rodinnou usedlost zdědil starší bratr, Josef Beneš dostal od rodičů mlýn v Jizerských horách, kde měl hospodařit. Jeho nepříliš úspěšné podnikání však po několika letech skončilo, mlýn byl zničen povodní. Beneš pak vystřídal několik různých povolání, nakonec se stal vrchním revidentem c. k. státních drah, hrdým na svou uniformu a krásnou šavli. Oženil se již jako zralý muž dne 3. 2. 1897 v chrámu Panny Marie před Týnem v Praze s Marií Andrštovou.

Marie Andrštová se narodila 3. 2. 1874 v Benešově u Prahy Václavu Andrštovi, usedlému měšťanu v Benešově, který vlastnil několik nemovitostí, a Marii roz. Podbrdské.

Manželé Benešovi bydleli postupně na různých místech, ve městě i na vesnici, až nakonec koupili činžovní dům ve Slezské ulici 78 v Praze na Královských Vinohradech. Dcera Marie se manželům Benešovým narodila 12. října 1897 ještě v Benešově.

Svatba Marie Benešové a Karla Rychlíka se konala 22. října 1918 u sv. Aloise na Královských Vinohradech;⁵⁵ svědky byli nevěstin strýc Karel Srba, velkouzenář v Benešově, a Václav Špála, akademický malíř, který se krátce nato oženil s Rychlíkovou sestrou Janou. Svého muže Karla Rychlíka si Marie přivedla do velkého bytu v prvním patře vinohradského domu, kde pak prožili celé své manželství.

⁵³ Archiv ČVUT, fond Vysoká škola strojního a elektrotechnického inženýrství, Zápisy ze schůzí profesorského sboru, 1920/21 – 1921/22.

⁵⁴ Rodinný archiv.

⁵⁵ Oddací list: Rodinný archiv.

3. listopadu 1923 se manželům Rychlíkovým narodila dcera Marie.



OBR. 1.6 KAREL RYCHLÍK S RODINOU

Královská česká společnost nauk

14. prosince 1921 podali K. Petr, J. Sobotka a K. Domin (1882–1953) návrh na jmenování Karla Rychlíka mimořádným členem *Královské české společnosti nauk* (dále KČSN). Součástí návrhu byl Rychlíkův životopis a seznam jeho publikací.⁵⁶ 11. ledna 1922 byl pak Rychlík v řádné schůzi KČSN mimořádným členem zvolen.

5. března 1924 byla při KČSN ustavena *Bolzanovská komise*, jejímž úkolem bylo zpracovávání pozůstalosti Bernarda Bolzana a publikování jeho nejvýznamnějších spisů. Rychlíkovým aktivitám spojeným s Bolzanovými rukopisy je v této monografii věnovaná čtvrtá kapitola *Karel Rychlík a Bernard Bolzano*. Na tomto místě jen poznamenejme, že Rychlík byl členem Bolzanovské

⁵⁶ÚA AV ČR, fond KČSN, kart. 23 (Osobní fascikly členů).

komise od jejího založení a že před druhou světovou válkou připravil k tisku dva Bolzanovy spisy: *Functionenlehre* ([R34], 1930) a *Zahlentheorie* ([R36], 1931).

Česká akademie věd a umění

Začátkem roku 1924 podali K Petr, J. Sobotka, F. Nušl, F. Závíška (1879 až 1945) a Z. Bažant (1879–1954) návrh⁵⁷ na zvolení Karla Rychlíka mimořádným členem *České akademie věd a umění* (dále ČAVU); součástí návrhu byl opět Rychlíkův stručný životopis a seznam jeho prací. Rychlík byl mimořádným členem ČAVU zvolen na řádné schůzi dne 23. května 1924.⁵⁸ 19. května roku 1925 byl jmenován členem *Československé národní rady badatelské* při ČAVU. Pravidelně se účastnil schůzí II. třídy ČAVU,⁵⁹ vypracoval několik posudků na práce zaslané akademii k vydání.⁶⁰

Soukromý život

V roce 1930 koupili manželé Rychlíkovi domek ve Vysoké Lhotě u Čerčan, který se stal vítaným letním bytem a prázdninovým útočištěm. O prázdninách také jezdili na dovolenou do ciziny. Cestovali s nadšením a často. Jejich neoblíbenějšími zeměmi byly Francie a Španělsko (ve Španělsku byli naposledy na začátku občanské války v létě roku 1936, kdy odtud prchali domů). Cestovali vlakem, někdy sami, jindy i s dcerou Marií; tehdy nebylo pro Čecha ze střední vrstvy problémem zaplatit v cizině pobyt v hotelu.

Manželé Rychlíkovi spolu trávili téměř všechny volný čas i mimo období prázdnin – v biografu, ve společnosti ... Podle vyprávění dcery Marie byli výborně se doplňující pár. Taktní a společensky obratná Marie byla přirozenou protiváhou snad až příliš přímočarého Karla, který mnohdy dával najevo své názory, aniž by domyslel, jak zapůsobí.

Svou dceru vychovávali Rychlíkovi velmi „moderně“. Nijak ji nenutili do učení, ponechali jí podle jejích vlastních slov až příliš mnoho volnosti, takže na gymnáziu ve Slezské ulici nepatřila zrovna mezi „hodné premianty“. Snad se však právě ta svoboda projevila v tvůrčích schopnostech budoucí akademické sochařky, která později za své práce v oboru keramika v architektuře získala řadu ocenění – například zlatou medaili EXPO Brusel (1958), zlatou medaili mezinárodní výstavy keramiky AIC v Praze (1962), hlavní cenu v oboru výtvarného umění za realizaci v architektuře a průmyslu u příležitosti 20. výročí ČSSR (1965), cenu CID za vynikající výrobek roku (hurdiska pro plášť čsl. pavilonu na světové výstavě v Montrealu, 1967) a mnohé další.⁶¹

⁵⁷ÚA AV ČR, fond ČAVU, kart. 175, inv. č. 229 (Návrhy na volby členů ČAVU, 1924–29).

⁵⁸ÚA AV ČR, fond ČAVU, kart. 179, inv. č. 223 (Volby členů ČAVU, 1890–1949).

⁵⁹ÚA AV ČR, fond ČAVU, kart. 9, resp. 10 (Protokoly II. třídy 1939–45, resp. 1946–52).

⁶⁰Rychlík vypracoval tyto posudky:

K. Koutský: *Zobecnění Brunovy věty o dvojicích prvočísel* (1932; doporučuje do *Rozprav II. třídy České akademie věd a umění*),

O. Pankraz: *O divergenci Dirichletova integrálu* (1932; doporučuje do *Rozprav*),

F. Bílek: *Řešení rovnic všech vyšších stupňů* (1944; nedoporučuje k tisku, vráceno autorovi).

⁶¹Srov. pozn. XIII na konci kapitoly.

Matematické konference

V roce 1914 se Karel Rychlík zúčastnil *V. sjezdu českých přírodopýtcův a lékařů v Praze*, který probíhal od 29. května do 3. června. Dne 2. června na dopolední schůzi, již předsedali F. Nušl a F. Velísek, přednesl referát *Poznámka k Henselově theorii algebraických čísel* [R11], který byl otištěn téhož roku ve sjezdovém sborníku. O dva roky později byla uveřejněna již zmíněná Rychlíkova práce *O Henselových číslech* [R12].

V roce 1920 byl Rychlík na *Mezinárodním kongresu matematiků* ve Štrasburku (na tuto akci dostal příspěvek 7000 korun od české techniky).

V roce 1928 se zúčastnil *VI. sjezdu československých přírodopýtců, lékařů a inženýrů v Praze*, který se konal od 26. do 29. května.

Ve dnech 3. až 10. září téhož roku reprezentoval českou techniku na *Mezinárodním kongresu matematiků* v Bologni (škola mu přispěla částkou 4000 korun). Přednesl zde referát *La théorie des fonctions de Bolzano* [R28] v VII. sekci nazvané *Filosofia, Storia della Matematica*. Referát byl otištěn ve sborníku z tohoto sjezdu; připomeňme, že Rychlík v té době pracoval na vydání Bolzanova spisu *Functionenlehre* [R34].

O rok později, 23. až 27. září 1929, Rychlík navštívil *Kongres matematyków krajów slovanských* ve Varšavě, jehož předsedou byl W. Sierpiński (1882–1969). Přednesl zde referát *Über die Anwendung der Methode von Sochocki* [R33], který byl téhož roku uveřejněn ve sjezdovém sborníku.

Bezprostředně před varšavskou konferencí, ve dnech 16. až 23. září 1929, se konal v Praze *Pátý sjezd německých matematiků a fyziků*, na který přijela velká řada významných osobností převážně z Německa a Rakouska. Z našich krajanů zde přednášel Eduard Čech, kromě něj na sjezdu vystoupilo několik profesorů působících na německých vysokých školách v Čechách a na Moravě (L. Berwald, Carda, P. Funk, W. Schmid, F. Schoblik, R. Weyrich). Karel Rychlík na konferenci nepřednášel, je však více než pravděpodobné, že se zúčastnil jako posluchač. Ve zprávě o sjezdu otištěné roku 1930 v ČPMF se hovoří o hojné účasti Čechů v roli diváků;⁶² těžko si lze představit, že by si Rychlík nechal ujít jedinečnou příležitost osobně se setkat s takovými osobnostmi jako Emmy Noetherová, Helmut Hasse, B. L. van der Waerden, Ernst Zermelo aj.⁶³

Druhý sjezd matematiků zemí slovanských se konal v Praze od 23. do 28. září 1934. Rychlík byl členem organizačního výboru, spolu s Milošem Kösslerem zastupoval na sjezdu Jednotu, spolu s Václavem Hlavatým (1894–1969) řídil 1. sekci *Základy a filosofie matematiky* a spolu s Vladimírem Kořínkem řídil 2. sekci *Aritmetika a algebra*. Ve druhé sekci přednesl referát *Determinanty v tělesech libovolné charakteristiky*, který pak byl uveřejněn v ČPMF jako [R43]. O společenskou stránku celé akce pečoval *dámský výbor* v čele s předsedkyní A. Vetterovou-Bečvářovou, poslankyní Národního shromáždění; jeho členkou byla i Marie Rychlíková.

⁶²ČPMF **59**(1930), str. 60.

⁶³Kompletní seznam přednášejících je uveden v Jahr. DMV **39**(1930), kde jsou rovněž otištěny příspěvky, které na sjezdu zazněly (str. 17–70).

Další aktivity na technice

Jak již bylo řečeno, nejen výuku, ale i veškerou další činnost na technice bral Karel Rychlík velice vážně. Od svého jmenování mimořádným profesorem na konci roku 1920 až do uzavření vysokých škol na začátku druhé světové války se pravidelně účastnil schůzí profesorského sboru – během tohoto období se omluvil pouze třikrát.⁶⁴ Usiloval o celkové vylepšení podmínek pro svou stolicí matematiky, získal dotace od ministerstva na doplnění knihovny, na zakoupení psacího stroje a dalšího vybavení.



OBR. 1.7 KAREL RYCHLÍK S KARLEM ČUPREM

Postupně byl členem více než šedesáti různých komisí. Mezi nimi je deset *komisí pro zřízení profesur a jmenování profesorů*, tři *komise pro učební příkaz*, tzv. *užší organizační komise* (zde Rychlík působil od začátku roku 1921 až do začátku druhé světové války) a 12 jiných komisí spojených s organizací vysoké školy.^{III} Nalézt zde můžeme i několik komisí s posláním spíše společenským, např. *komisi pro vypracování pozdravné adresy prof. V. Felberovi* (1934/35) apod.

Zvláštní pozornost si však zaslouhují *komise habilitační*. Rychlík byl referentem komise pro habilitaci Václava Hlavatého (1925–26) a pro habilitace svých asistentů Vladimíra Kořínka (1931–33) a Otomara Pankraze (1937–38) pro

⁶⁴ Archiv ČVUT, fond Vysoká škola strojního a elektrotechnického inženýrství, Zápisy ze schůzí profesorského sboru, 1920/21 – 1939/40.

obor *matematika*, členem komise pro habilitaci Quido Vettera (1923–24) pro obor *matematika v jejím historickém vývoji* a dalších 19 habilitačních komisí pro nejrůznější obory.^{IV}

Ve školním roce 1934/35 byl Karel Rychlík děkanem Vysoké školy strojího a elektrotechnického inženýrství. I této funkce se chopil velmi zodpovědně. Jak bylo zvykem, řídil schůze profesorského sboru, přednášel smuteční i narozeninové projevy. Podle zápisů schůzí profesorského sboru podnikl několik intervencí na Ministerstvo školství a národní osvěty, například ve věci zajištění řádných dotací na rok 1935, ve věci jmenování asistentů, vyřízení různých návrhů apod. V následujícím školním roce byl proděkanem; ve funkci děkana jej vystřídal František Rádl (1876–1957).

Výčet Rychlíkových aktivit na české technice by nebyl úplný, kdybychom opomněli vytváření výborného zázemí pro práci jeho asistentů. Od školního roku 1921/22 měl Karel Rychlík k dispozici dvě tzv. *pomocné síly*, Miloslava Hampla, jehož po roce vystřídal Jan Horák (oba kandidáti učitelství), a Karla Vítka.

Od roku 1927/28 pak u Karla Rychlíka působil jako *řádný asistent* Vladimír Kořínek, který byl předtím asistentem II. fyzikálního ústavu, a Karel Vitek se stal tzv. *definitivním zřízencem* (v této funkci byl od školního roku 1929/30 vystřídán Františkem Plíhalem). V. Kořínek u Rychlíka působil do konce dubna roku 1931, pak odešel do Státního úřadu statistického; v následujícím školním roce se habilitoval pro obor *matematika*.⁶⁵

Vladimír Kořínek vzpomíná na období, kdy byl u Karla Rychlíka asistentem:

Bylo to ideální místo pro mladého vědeckého pracovníka. Velký matematický zájem prof. Rychlíka projevoval se také v tom, že s velkou účastí sledoval mou vědeckou práci. V rozhovorech s ním jsem mohl čerpat mnohý podnět k vlastní práci a vydatně jsem využíval jeho rozsáhlých vědomostí a jeho znalostí a přehledu o matematické literatuře.

*Když jsem chtěl jet na studijní rok 1929–30 k prof. Artinovi do Hamburгу, velmi ochotně mně vyhověl a spokojil se s tím, aby můj zástupce byl matematik bez aprobace [František Ježek, kandidát učitelství]. Po mém návratu s velkým zájmem poslouchal vyprávění o mém pobytu v Hamburгу. Vypůjčil si ode mne zápisy přednášek prof. Artina, protože obsahovaly originální, nepublikované věci a sám je důkladně přečetl.*⁶⁶

*Na tu dobu svého života, kdy jsem byl asistentem u prof. Rychlíka, nikdy nezapomenu, neboť jemu vděčím, že jsem mohl jako mladý matematik ve velmi příznivých poměrech studovat a pracovat.*⁶⁷

Asistentem II. ústavu matematického byl pak až do listopadu 1939 Otomar Pankraz, další nadějný matematik. O tom, jak si Rychlík Pankrazových prací

⁶⁵Posudek vypracovaný K. Rychlíkem a záznamy o kolokviu a přednášce na zkoušku: Archiv ČVUT, fond Vysoká škola strojího a elektrotechnického inženýrství, Zápisy ze schůzí profesorského sboru, 1931/32.

⁶⁶Srov. článek *O větě Artinově* [R39] a [R40] z roku 1932.

⁶⁷Koncept projevu, který přednesl V. Kořínek na Rychlíkově pohřbu 3. 6. 1968; ÚA AV ČR, fond V. Kořínek.

cenil, svědčí například Rychlíkův návrh profesorskému sboru ze dne 5. 4. 1935, ve kterém navrhoval, aby byla Pankrazovi udělena podpora od spolku Svatobor z odkazu F. L. Riegera. Tento návrh doložený devíti Pankrazovými vědeckými pracemi profesorský sbor jednomyslně schválil. I posudek Karla Rychlíka jako referenta komise pro Pankrazovu habilitaci na technice z roku 1937 je velice příznivý; Pankrazovu habilitaci odhlasoval profesorský sbor jednomyslně na své schůzi 28. ledna 1938.⁶⁸ Když se Pankraz ucházel o místo profesora na nově zřizované technice v Košicích, přimlouval se za něj Rychlík u svého přítele ze studií Bohumila Kladivo.⁶⁹

Karel Rychlík byl řádným profesorem až do 31. 7. 1940 – po uzavření vysokých škol samozřejmě již jen formálně. Poté byl dán na tzv. *dovolenou s čekatelným*, které mu bylo vyměřeno ve výši sto procent předchozího platu, tedy 61500 korun ročně, ale inflační protektorátní měny.

Druhá světová válka

Popis válečného a poválečného období Rychlíkova života není vyčerpávající ve smyslu faktografickém ani ve smyslu celkového objektivního zhodnocení odborných a osobních aktivit. Řada klíčových materiálů se nedochovala nebo není přístupná a bez přesné znalosti tehdejšího stavu věcí lze jen těžko podat úplný obraz osobnosti v kontextu doby. Následující odstavce vycházejí z fragmentů, které se podařilo objevit a získat; úvahy o tom, do jaké míry byla situace, v níž se Rychlík ocitl po skončení války, dána jeho neměnnou pravicovou orientací a otevřenou, přímočarou povahou, ponecháváme čtenáři.

Za války vyšel drobný Rychlíkův článek *Jakub Filip Kulík* [R45], Rychlík připravil k tisku druhé, zcela přepracované vydání své učebnice *Úvod do elementární teorie číselné* [R46] a odevzdal je Jednotě. Na jaře 1944 začal pracovat na překladu knížky *Teorie pravděpodobnosti* od V. I. Glivenka [R47]; na konci války již měl hotovou zhruba polovinu.

Válečné období bylo pro Karla Rychlíka nepříjemné. V jeho pozůstalosti je například předvolání na protektorátní zemský úřad v Praze z října 1941 ve věci *Židovští míšenci a zaměstnanci s manželkami nebo manžely, kteří jsou židy nebo židovskými míšenci*.⁷⁰ V dotazníku, který zaslala ČAVU bezprostředně po válce svým členům a který mapoval jejich aktivity v letech 1938–1945, se Rychlík zmiňuje i o návštěvách tajných policistů a také o tom, jak se ho pokoušel *Svaz pro spolupráci s Němci* přimět k projevům loyality.^V V tomto dotazníku Rychlík rovněž uvádí, že byl za války jeho manželce vyškrtnut z pozemkových knih a zabaven pozemek ve Vysoké Lhotě 16.

⁶⁸Poznamenejme, že O. Pankraz byl 29. 11. 1935 jmenován soukromým docentem na české univerzitě v Praze.

⁶⁹Dopis ze dne 17. 3. 1938 je uložen v Archivu Masarykovy univerzity v Brně, B24, Kladivo, kart. 2, inv. č. 79.

⁷⁰Rodinný archiv. Podle sdělení Ak. soch. Marie Rychlíkové není o tom, že by některá rodinná větev byla židovského původu, nic známo.

Poválečné období

Po válce byla při každé významnější instituci vytvořena tzv. *očistná komise*, jejímž cílem bylo přezkoumat chování zaměstnanců za okupace. Tak vznikly očistné komise při jednotlivých vysokých školách ČVUT, fakultách Univerzity Karlovy, při ČAVU, ministerstvu vnitra, při zemském národním výboru aj.

Do vážných problémů se dostal například každý pedagog či vědec, jemuž bylo nějakým způsobem umožněno pracovat pod záštitou německé univerzity či techniky.⁷¹

Také Karel Rychlík byl nařčen z nepřátelství vůči národně osvobozenec-kému hnutí a nesměl se vrátit ani na univerzitu, ani na techniku. 30. května 1945 sice dostal potvrzení od Československého národního výboru v Praze XII, ve kterém se píše, že *není námitek co do národnostní a politické spolehlivosti Ph.Dr. Karla Rychlíka*,⁷² další vyšetřování očistných komisí však pro Rychlíka dopadlo nepříznivě.

8. září 1945 předložila závodní rada vysoké školy strojního a elektrotechnického inženýrství a rektorátu v Praze⁷³ ministerstvu školství a osvěty své usnesení o Karlu Rychlíkovi; jedním z podkladů byl posudek V. Kořínka na K. Rychlíka z 1. září 1945.^{VI} K tomuto usnesení se připojila i závodní rada přírodovědecké fakulty UK.⁷⁴

21. května 1946 předložila ministerstvu svůj nálezný výsledek očistná komise při zemském národním výboru v Praze, podle něhož byl Karel Rychlík *uznán vinným, že v době nesvobody porušil věrnost vůči Československé republice a prohřešil se proti národní cti. Tím se dopustil služebního přečinu podle § 2 odst. 1, 2 lit. c/ dekretu presidenta republiky ze dne 4. října 1945 č. 105/48 Sb. o očistných komisích pro přezkoumání činnosti veřejných zaměstnanců a trestá se za to podle § 3, odst. 1, lit. A, č. 5^{VII} dekretu přeložením do trvalé výslužby spojeným s trvalým snížením odpočívňých platů o 30%.*^{VIII} Rychlík se odvolal k *Vrchní očistné komisi pro veřejné zaměstnance při MŠO v Praze*, ta však 15. prosince 1947 jeho odvolání zamítla.^{IX} 30. června 1948 pak byl přeložen z poměru *na dovolené s čekatelným*, v němž zůstával během celého řízení, do

⁷¹Např. Karel Domin, který vedl i za války botanický ústav Karlovy univerzity maskovaný jako *Ústřední komise pro sběr léčivých rostlin*. Umožnilo mu to zachránit personál před nasazením do Říše. Domin byl navíc obviněn z členství ve *Vlajce* a byl dokonce na konci roku 1945 postaven před lidový soud (v zápisu ze schůze ČAVU z 13. 6. 1947 je „zajímavá“ formulace: *dosud nebylo dokázáno, že nebyl členem Vlajky*).

Rovněž Jaroslav Heyrovský (1890–1967) byl persekvován kvůli své práci v laboratoři, která patřila pod německou univerzitu.

ÚA AV ČR, fond ČAVU, kart. 9, inv. č. 27 (Protokoly II. třídy 1946–52); kart. 181, inv. č. 235 (Očistná komise II. třídy); podrobnosti o J. Heyrovském též v článku V. Podaného *Jaroslav Heyrovský za války a po válce*, in: *Práce z dějin Akademie věd, serie C, svazek 3 – Věda v českých zemích za druhé světové války*, Praha, 1998, str. 153–166.

⁷²Opis ověřený *Soudní kanceláři okresního soudu civilního* je uložen v ÚA AV ČR, fond ČAVU, kart. 181, inv. č. 234 (Očistná komise II. třídy).

⁷³Předsedou závodní rady byl J. Mlčoch, který byl zároveň i předsedou očistné komise a od roku 1948 též Akčního výboru Národní fronty.

⁷⁴Předsedou závodní rady přírodovědecké fakulty UK byl soukr. doc. V. Krajina. Archiv UK, fond Přírodovědecká fakulta, Osobní složka Karla Rychlíka.

trvalé výslužby⁷⁵ a byla mu snížena penze o jednu třetinu.⁷⁶

Rychlíkův asistent Otomar Pankraz byl dne 22. června 1946 na základě Dekretu č. 16/1945 Sb. II prezidenta republiky o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech odsouzen mimořádným lidovým soudem v Praze za zločin proti státu podle §3/1 dekretu č. 16...^X k trestu těžkého žaláře v trvání 5 let a ke ztrátě občanské cti na 10 let.⁷⁷

Než úplně opustíme pražskou techniku, nelze nepoznamenat, že ze zápisů schůzí z doby poválečné a z doby počátků budování socialismu číší napjatá atmosféra: nejprve hon na kolaboranty a profesory německé národnosti, později na nepřátele socialismu. Množí se verdikty očištných komisí a lidových soudů.

27. února 1948 byl na technice vytvořen Akční výbor Národní fronty,⁷⁸ který okamžitě delegoval své trvalé zástupce s plným hlasovacím právem do schůzí profesorského sboru: 7 studentů, 4 asistenty a jednoho zaměstnance (J. Mlčoch, který působil za první republiky jako *podúředník na místě zřízeneckém I. platové stupnice* v mechanických dílnách ústavu mechanické technologie).

Pro ilustraci ocitujme ze zápisu projevu, který přednesl 9. března 1948 ve schůzi profesorského sboru předseda Akčního výboru J. Mlčoch:

[Mlčoch] *Připomíná počátky spolupráce po otevření vysokých škol po revoluci v květnu 1945 – vzpomíná na spolupráci při budování zničené naší vysoké školy a zdůrazňuje, že tato spolupráce s profesory se vyvíjela opravdu dobře a přinášela velmi dobré výsledky.*

Vyskytly se však některé nežádoucí zjevy i na naší vysoké škole, které lepší vývoj školy brzdily a proto při vzniklé vnitropolitické vládní krizi musel se svými kamarády znovu zasáhnouti do vnitřních záležitostí naší vysoké školy...

Předseda Mlčoch zdůrazňuje, že po cestě socialismu musíme jít jednotně – a připomíná, že Akční výbor je vedoucím politickým činitelem.

*Odvolává se na proslov nám. předsedy vlády Ant. Zápotockého, podle něhož v továrnách se musí pracovat dobře a nesmí se vyrábět zmetky – zdůrazňuje, že i na vysokých školách, hlavně pak na naší škole musí se pracovat víc než dobře – což však – při největší své vážnosti k členům profesorského sboru – nemůže konstatovat...*⁷⁹

Byl to právě Akční výbor, kdo se nejvýrazněji podílel na reformě vysoké školy, kdo zprošťoval funkce profesory, asistenty a posluchače „nesprávného

⁷⁵ Archiv ČVUT, fond Vysoká škola strojího a elektrotechnického inženýrství, Zápisy ze schůzí profesorského sboru, 1947/48.

⁷⁶ ÚA AV ČR, fond ČAVU, kart. 181, inv. č. 234.

⁷⁷ Archiv UK, fond Přírodovědecká fakulta, Osobní složka Otomara Pankraze, dopis rektora UK děkanovi Přírodovědecké fakulty ze dne 2. 7. 1946.

⁷⁸ Členové akčního výboru NF vysoké školy strojího a elektrotechnického inženýrství a rektorátu: Josef Mlčoch – předseda, Ing. Jiří Hermach – místopředseda, Božena Tláškalová – jednatelka, Josef Bešta, Ing. Dr. Antonín Beneš, Marie Hrudková, Jan Janeček, Ing. Dr. Miroslav Joachim, Dr. Zdeněk Pírko, Dr. Václav Pleskot, Dr. Ladislav Rieger, Antonín Slezák, prof. Dr. Josef Kounovský, Josef Tesař, Vladimír Brenner, Karel Procházka.

Archiv ČVUT, fond Vysoká škola strojího a elektrotechnického inženýrství, Zápisy ze schůzí profesorského sboru, 1947/48.

⁷⁹ Tamtéž.

smýšlení“,⁸⁰ komu měly být předkládány veškeré návrhy na prodloužení služební doby a na ustanovení nových asistentů, kdo vylučoval posluchače ze studia (byla též vytvořena očištná komise pro posluchače), kdo sestavoval přijímací komise složené ze dvou profesorů, jednoho posluchače a jednoho *odborníka praktického života*. Součástí přihlášky na vysokou školu musel být podrobný posudek vypracovaný ředitelem školy po dohodě s výborem odborové organizace školy a pracovním výborem Svazu české mládeže a vyjádření jednoho nebo několika místních národních výborů. Byly obnoveny čestné soudy. Méně závažné bylo zavedení povinné dvouměsíční manuální praxe v průmyslových závodech či zavedení přednášek z předmětu *Společenské nauky*, které konali J. Hermach, asistent na technice, a M. Hájek, referent kulturně propagačního oddělení krajského sekretariátu KSČ.

Po válce byl prozatímní správou II. ústavu matematického při Vysoké škole strojího a elektrotechnického inženýrství, který dříve vedl Karel Rychlík, pověřen prof. Václav Hruška (1888 – 1954) z Ústavu aplikované matematiky. V roce 1948 byli mimořádnými profesory zvoleni asistenti Zdeněk Pírko (1909 – 1983) pro stolicí po Františku Rádlovi a Václav Pleskot pro stolicí po Karlu Rychlíkovi; oba byli členy Akčního výboru Národní fronty.

Také při České akademii věd a umění byla po válce, již 26. října 1945, vytvořena očištná komise,⁸¹ jejímž úkolem bylo v první řadě posoudit výše zmíněné dotazníky zjišťující aktivity členů ČAVU za války.^{XI} Kromě jiných přestal být i Karel Rychlík zván do schůzí ČAVU, a to nejprve na základě usnesení očištné komise při ČAVU, později na základě uvedeného usnesení *Vrchní očištné komise pro veřejné zaměstnance při MŠO v Praze*.⁸²

Padesátá léta

Začátkem padesátých let se Karel Rychlík přece jen krátce zapojil do aktivit ČAVU. Při Ústředním ústavu matematickém se 10. července 1951 konala přípravná schůze, na níž jednali Karel Černý, Vladimír Kořínek, Štefan

⁸⁰27. února 1948 bylo například rozhodnuto o zproštění funkce profesora Jaromíra Jiráka a asistentů B. Penízka, Z. Stuchlého a J. Wagnera, v březnu téhož roku Akční výbor s okamžitou platností zprostil examinační činnosti profesora Františka Rádlu. Tamtéž.

⁸¹Členové: prof. Bohumil Bydžovský, Dr. Josef Hanuš, prof. František Klokner. ÚA AV ČR, fond ČAVU, kart. 181, inv. č. 234.

⁸²Na seznamu členů ČAVU pro ústředí KSČ z roku 1949 je Karel Rychlík škrtnutý; předtím sice nebyl zván do schůzí, byl však stále veden jako člen ČAVU; ÚA AV ČR, fond ČAVU, kart. 9, inv. č. 27 (Protokoly II. třídy 1946–52), kart. 182, inv. č. 240 (Akční výbor ČAVU).

Na druhé straně ovšem presidium ČAVU vydalo 3. května 1950 Rychlíkovi osvědčení (pisatelem byl generální tajemník ČAVU Viktor Trkal), že je *jako vynikající vědecký pracovník členem ČAVU a používá po dobu, kdy není svým povoláním vázán na pobyt v Praze, trvale venkovského bytu ve Vysoké Lhotě /obce Čtyřkoly čp. 16, kde má uloženy své knihy a jiný pomocný vědecký materiál. Poněvadž jmenovaný koná převážnou část své vědecké práce v klidu na venkově, potřebuje nutně k této práci venkovského bytu. Presidium České akademie proto žádá, aby tak, jako v Sovětském svazu i v zemích jiných byla také u nás umožněna klidná a nerušená práce vynikajícím vědeckým pracovníkům.*

ÚA AV ČR, fond ČAVU, kart. 159, inv. č. 156.

Schwarz a František Vyčichlo o vydání vědeckých spisů Karla Petra. Byl vytvořen plán předběžných prací a navrženi další členové komise: Jaroslav Jarušek, Vladimír Knichal a Karel Rychlík. Práce komise měla vést ke knižnímu vydání všech Petrových vědeckých prací. Počítalo se, že dílo o více než 1000 tiskových stranách vyjde ve třech svazcích a bude obsahovat i kritické zhodnocení Petrových výsledků.

První schůze komise se konala 5. ledna 1952. Do té doby byl upraven a zrevidován seznam Petrových publikací. Jeho vědecké práce byly rozčleněny podle zaměření a tyto soubory prací byly přiděleny členům komise ke zhodnocení.⁸³ Karel Rychlík měl hodnotit Petrovy práce z oblasti *řešení algebraických rovnic*. Rychlík navíc komisi předložil zápisy dvou Petrových semestrálních přednášek, jeden ze zimního semestru 1906/07 od Josefa Papřoka, druhý z letního semestru 1920 od Jana Horáka.

Další schůze komise se konala 4. října 1952 (Rychlík se pro nemoc omluvil). Diskutovalo se o jednotlivých partiích Petrova díla, pro začátek měly být k tisku připraveny Petrovy práce z elementární teorie čísel. Komise však zanikla spolu s Ústředním ústavem matematickým a celou ČAVU již v roce 1952, kdy vznikla Československá akademie věd (dále ČSAV) a při ní Matematický ústav.

Jedinou institucí, která Karla Rychlíka po válce „neodepsala“, byla Královská česká společnost nauk. Rychlík se až do jejího zániku v roce 1952 účastnil schůzí Bolzanovské komise a podílel se na zpracovávání odkazu Bernarda Bolzana.⁸⁴

Celkem sedm svazků fotografických kopií Bolzanových rukopisů uložených v Ústředním archivu AV ČR je doplněno Rychlíkovými poznámkami z února a března roku 1951, nadpisy dílčích složek ve svazcích, popř. čísly řádků.

V červnu 1951 Rychlík odevzdal přepis jedné části Bolzanova rukopisu *Zu vier besonderen Problemen der Geometrie und Antieuklid*, která je nazvaná *Versuch einer Erklärung der Begriffe von Linie, Fläche und Körper*. V květnu a červnu téhož roku kolacionoval dva přepisy Bolzanových rukopisů, které sepsal Ferdinand Pelikán (korespondence Bolzana s Romangem a Bolzanova práce *Von der mathematischen Lehrart*). Za tyto práce dostal Karel Rychlík z *Fondu na vydávání spisů Bolzanových* odměnu v celkové výši 12 000 korun.⁸⁵

Bolzanovská komise zanikla v roce 1952 spolu s KČSN, obnovena byla při ČSAV až roku 1958.⁸⁶

⁸³K. Černý: 1. *Elementární teorie čísel*; 2. *Elementární geometrie*;

J. Jarušek: 1. *Algebraická teorie forem*;

V. Knichal: 1. *Teorie funkcí*; 2. *Funkce theta, gamma, hypergeometrické funkce, Bernoulliovy polynomy*; 3. *Numerické metody v analýze*;

V. Kořínek: 1. *Determinanty, symetrické funkce, interpolace*; 2. *Články, recenze, nekrology*;

K. Rychlík: 1. *Řešení algebraických rovnic*;

Š. Schwarz: 1. *Aritmetická teorie forem, počet tříd kvadratických forem, analytická teorie čísel*; 2. *Teorie algebraických čísel*.

F. Vyčichlo se dalších prací již nezúčastnil.

⁸⁴ÚA AV ČR, fond KČSN, kart. 53, inv. č. 292.

⁸⁵Odměna byla Rychlíkovi vyplacena 7. 3. a 21. 6. 1951;

ÚA AV ČR, fond ČAVU, kart. 116, inv. č. 828, str. 103.

⁸⁶Podrobněji je Rychlíkovo Bolzanovské bádání diskutováno ve třetí kapitole této monografie nazvané *Karel Rychlík a Bernard Bolzano*.

V dubnu roku 1953 bylo vydáno vládní nařízení č. 22 o *úpravě důchodů z důchodového zabezpečení a zaopatření osob nepřátelských lidově demokratickému zřízení*. Předseda státní komise důchodového zabezpečení vydal spolu s ministrem vnitra směrnice k provedení uvedeného vládního nařízení (vyhláška č. 119), ve kterých se dočítáme:

Důchodové zabezpečení všech pracujících je jednou z velkých vymožeností našeho lidově demokratického zřízení. O tuto vymoženost bojovala po léta dělnická třída. Důchodové zabezpečení můžeme poskytovat jen zásluhou poctivé práce našich pracujících. Z důchodového zabezpečení se však dosud vyplácejí důchody i dřívějším představitelům kapitalistického řádu. Tyto živly se dnes projevují jako skrytí i zjevní nepřátelé a snaží se rozvracet náš lidově demokratický řád. Mnozí z nich byli již pro svou rozvratnickou činnost spravedlivě potrestáni.

V důsledku svého dřívějšího mocenského postavení pobírají tyto živly ještě i dnes nespravedlivě vysoké důchody oproti těm, kteří byli buržoasií bezohledně vykořisťováni a kteří přispívají svou prací k výstavbě socialismu v naší vlasti. Proto strana a vláda činí opatření k odstranění těchto kapitalistických pozůstatků v našem důchodovém zabezpečení, které jsou našimi pracujícími právem kritizovány.⁸⁷

Na základě tohoto vládního nařízení byl Karlu Rychlíkovi radikálně snížen důchod na 500 korun měsíčně. Nepomohlo ani bezprostřední odvolání k odvolací důchodové komisi,^{XII} ani žádost předsednictva I. sekce ČSAV z března 1954 podaná na ministerstvo školství, aby byl Rychlíkovi přiznán plný důchod. V uvedené přímluvě ministerstvu školství píše Vojtěch Jarník (1897–1970), tehdy předseda I. sekce ČSAV:

Předsednictvo matematicko-fyzikální sekce ČSAV pojednalo ve své schůzi dne 10. března 1954 o případu významného matematika prof. Dr. Karla Rychlíka, kterému byla zkrácena pense a podává toto vyjádření:

Prof. Rychlík patřil mezi naše nejvýznačnější matematiky, speciálně byl nejlepším algebraikem a číselným theoretikem své generace. Některé jeho výsledky v algebře měly význam pro rozvoj matematiky ve světovém měřítku. Vedle své původní práce vědecké se velmi zasloužil pečlivým kritickým vydáním některých rukopisů z pozůstalosti našeho velkého matematika B. Bolzana v třicátých letech. Jde o svrchovaně závažné dílo; hlavně vydání nauky o funkcích mělo světový ohlas. Viz k tomu na př. heslo "B. Bolzano" ve Velké sovětské encyklopedii nebo článek Bržeckův (Uspechi matematiceskich nauk, 1949), kde všude je Rychlík uváděn.

Po osvobození pořídil a vydal dva překlady ze sovětské matematické literatury, totiž: Glivenko, "Theorie pravděpodobnosti" (vyšlo 1950) a Chinčin, "Řetězové zlomky" (vyšlo 1952) [viz [R47] a [R48], dále pak [R49] a [R50]].

Na překladu Glivenka pracoval již dlouho před únorem 1948, snad již v posledním období okupace.

Provinění, pro které byl po osvobození pensionován, lze charakterisovati takto: V době první republiky se Rychlík, tak jako velká část našich theoretic-

⁸⁷ Úřední list Československé republiky (1953), str. 519.

kých vědeckých pracovníků, nestaral o politické a společenské dění a přál si jen klid pro svou vědeckou práci. To ho vedlo ke konservatismu a zároveň jeho apolitičnost způsobila, že nepochopil včas zrudnost nastupujícího fašismu. Okupace ho proto zastihla politicky naprosto nepřipraveného. Domníval se, že okupace je zjevem trvalým, kterému je nutno se přizpůsobit, a toto své defaitistické mínění otevřeně říkal každému, s kým se setkal. Toto jeho vystupování bylo jedinou příčinou jeho předčasného pensionování. Při tom je nutno podotknout, že jeho známí, kteří s ním nesouhlasili, s ním ostře polemisovali, ani v nejmenším se neobávající, že by jim z toho mohla vzejít škoda. Také nikomu z toho žádné obtíže nikdy nevznikly.

Prof. Rychlík se zasloužil o naši vědu významnou tvůrčí činností, vydáním Bolzanových spisů přispěl pak k zdůraznění našich pokrokových tradic a Bolzanova přínosu k pokroku vědy. Po osvobození se zapojil horlivě do práce a přispěl k poznání sovětské vědy u nás.

Předsednictvo matematicko-fyzikální sekce je přesvědčeno, že snížení důchodu prof. Rychlíkovi je neúměrným trestem za jeho jediné provinění, za něž byl už dosti přísně potrestán předčasným pensionováním. Prof. Rychlík se po osvobození dobře zapojil do práce a může pro naši vědu ještě leccos užitečného vykonati, bude-li hmotně zajištěn. Proto se předsednictvo matematicko-fyzikální sekce přimlouvá, aby prof. Rychlíkovi byl přiznán plný důchod.⁸⁸

Na základě tohoto dopisu přezkoumala nález odvolací důchodové komise generální prokuratura, ale neshledala důvod k podání protestu a projevila souhlas se stanoviskem odvolací komise, že se u Karla Rychlíka jedná o případ par. 2 odst. 1 písm. a) vl. nař. č. 22/1953 Sb., ježto vysokoškolský profesor byl významným představitelem dřívějšího zřízení a je jej třeba klást na roveň osobám, vypočteným v odst. 3 vyhl. č. 119/1953 Ú. l.⁸⁹ I ostatní podmínky ustanovení této vyhlášky jsou splněny, poněvadž Dr. Rychlík byl znám jako nepřítel národně osvobozenického hnutí ...⁹⁰

Období, které začalo rokem 1953, bylo pro Karla Rychlíka a jeho rodinu velmi těžké. Dcera Marie byla v té době již rozvedená, měla malé dítě a stála bez trvalých příjmů na počátku své kariéry. O této době vypráví:

Třiapadesátý rok byl úplně katastrofální. Nikde jsem nebyla zaměstnaná, ani

⁸⁸ÚA AV ČR, fond I. sekce ČSAV, kart. 26, inv. č. 89.

⁸⁹Citovaný odst. 3 vyhlášky č. 119/1953 Ú. l. zní takto:

Státní úřad důchodového zabezpečení sníží na podkladě usnesení rady okresního národního výboru důchody především významným představitelům dřívějšího politického a hospodářského zřízení; za takové je třeba považovat osoby, které zastávajíce zvlášť významné postavení ve veřejném životě a v hospodářství, exponovaly se pro udržení kapitalistického řádu, byly známé jako nepřátelé národně osvobozenického hnutí (na př. ministři, významní reakční politikové, ředitelé, členové správních rad a jiní vysocí funkcionáři bank a velkých průmyslových a obchodních podniků, vysoká byrokracie a pod.).

Úřední list Československé republiky (1953), str. 520.

Podle citovaného par. 2, odst. 1 písm. a) vládního nařízení č. 22/1953 Sb. měl být snížen důchod až na částku 700 korun měsíčně (sociální důchod) významným představitelům dřívějšího politického a hospodářského zřízení a vdovám po nich. V Rychlíkově případě tedy úřady zapracovaly více než důkladně a snížily důchod ještě radikálněji než měly.

Sbírka zákonů republiky Československé (1953), str. 177.

⁹⁰ÚA AV ČR, fond I. sekce ČSAV, kart. 26, inv. č. 89.

jsem tenkrát nemohla prodávat keramiku ... Naši byli venku, hlídali mi tam malého Petra a já neměla ani 6 korun na vlak, abych tam za nimi došla na víkend ...

Babička říkala, pánbůh nás měl rád, měli jsme aspoň nějakou úrodu ovoce na zahradě. Nikdy jsme to neprodávali, ale teď jsme prodali asi za 700 korun ovoce ...

Činžovní dům ve Slezské sice ještě pár let Rychlíkovým patřil, veškeré nájemné však museli odevzdávat a nebylo ani na ty nejnnutnější opravy.

V červnu roku 1953 se Karel Rychlík obrátil na akademika Vladimíra Kořínka, svého bývalého asistenta, s následující žádostí:

Slovutný pane akademiku!

Byl jsem těžce postižen snížením výslužného, tak že si musím hledat nějaké zaměstnání. A tu by bylo jedno zaměstnání, které by nejen mně vyhovovalo, ale ze kterého by také byl veřejný prospěch. Jak Vám známo, pracoval jsem na vydání rukopisných spisů Bolzanových (Functionenlehre, Zahlentheorie), a to myslím s úspěchem ...

*Bylo by však ještě tolik práce vykonati! A k té jsem já především způsobilý. Předně rozumím němčině, v níž jsou rukopisy Bolzanovy psány (a již to by dělalo mladým lidem, kteří by se věci chtěli zabývat, veliké obtíže) a jsem zapracován do čtení těchto rukopisů. Jsem přesvědčen, že by byla veliká škoda, kdyby se těchto mých znalostí nevyužilo ...*⁹¹

O dva roky později, 31. května 1955, byl Karel Rychlík oficiálně pověřen matematicko-fyzikální sekci ČSAV vědeckým uspořádáním Bolzanovy pozůstatosti. V říjnu mu byla udělena odměna 1500 korun za přepis Bolzanova pojednání *Versuch einer Erklärung der Begriffe von Linie, Fläche und Körper*, který pořídil v roce 1951.⁹²

Posledních deset let života

Situace se zlepšila v roce 1958, kdy začal Karel Rychlík dostávat pravidelnou měsíční podporu 500 korun od Českého literárního fondu; ten poskytoval příspěvky *starým vědeckým publicistům a vdovám po vědeckých publicistech*. Vzhledem k tehdejší Rychlíkově penzi (550 korun) to byla významná částka, která umožňovala manželům Rychlíkovým aspoň trochu důstojný život. Od roku 1959 dostával Karel Rychlík od fondu navíc příspěvek na letní rekreaci (500 korun), později také příspěvek na vánoce (ke konci života již 1000 korun).⁹³ V té době začala Marie Rychlíková mladší pracovat na větších záležitostech a mohla již své rodiče podporovat.^{XIII}

V padesátých letech byli do domu ve Vysoké Lhotě přiděleni nájemníci, kteří jej postupně skoro celý obsadili.⁹⁴ Narůstající problémy vedly k úvahám o prodeji. Roku 1962 Rychlíkovi dům prodali za 45000 korun a zakoupili montovanou chatu v Živohošti na Slapech, kde mohli trávit velkou část roku v klidu a bez

⁹¹Rychlíkův dopis Kořínkovi z 21. 6. 1953; ÚA AV ČR, fond Kořínka.

⁹²ÚA AV ČR, fond Matematický ústav ČSAV, kart. 2, inv. č. 33.

⁹³ÚA AV ČR, fond 1. sekce ČSAV 1952–1961, kart. 26, inv. č. 88.

⁹⁴Nepomohlo ani osvědčení ČAVU z 3. května 1950 – viz pozn. 82.

problémů. Společnost jim tam dělali dva kocouři, milovaní a nepostradatelní přátelé.

Po válce se Karel Rychlík věnoval výhradně historii matematiky. Napsal řadu článků založených na vlastním archivním bádání. Od roku 1958 byl členem nově založené Bolzanovské komise – tentokrát při Československé akademii věd. V roce 1960 se dočkal ocenění své badatelské práce: na říjnové *První konferenci československých historiků přírodních, lékařských a technických věd* pořádané Komisí pro dějiny přírodních, lékařských a technických věd při Historickém ústavu ČSAV, které se zúčastnilo kolem sta významných českých a slovenských vědců v oboru fyziky, astronomie, geofyziky, meteorologie, matematiky, lékařství a různých oborů techniky a také tři zástupci akademie věd Sovětského svazu, mu byla udělena *Eulerova pamětní medaile*.⁹⁵

Dodejme ještě, že Karel Rychlík byl v kontaktu s některými významnými zahraničními Bolzanovskými badateli, například s Janem Bergem ze Švédska,⁹⁶ Ikichi Fujitou z Japonska⁹⁷ či s Eduardem Winterem z tehdejší Německé demokratické republiky.⁹⁸

Karel Rychlík zemřel 28. května 1968, ve svých 83 letech; podlehl rakovině močového měchýře.

Až do konce života byl velice aktivní a nezdolný, období, kdy se nemoc projevila naplno, trvalo jen velmi krátce. Marie Rychlíková vypráví o posledních letech života svého otce:

... Zrovna tady byla zastávka trolejbusu. Tatínek řekl, že se jde projít, a už vlezl do trolejbusu, už jel do té jednoty matematiky a už si tam šel vypůjčovat knížky. Měl tam nějaké známé dámy, knihovnice, tak tam s nimi určitě prohodil

⁹⁵Celkem bylo vyznamenáno 25 osobností; kromě Karla Rychlíka to byli Němec, Kořán, Píšek, Ježdík, Jarník, Novák, Švarc, Macek, Link, Katětov, Borůvka, Zachoval, Zátoupek, Osolobě, Kuba, Bouša, Jeníček, Valouch, Kunc, Šimán, Gregor, Koutský, Nový a Smolka. Viz PMFA 5(1960), 775–776.

⁹⁶V pozůstalosti Karla Rychlíka v rodinném archivu je koncept Rychlíkova dopisu Bergovi z 18. 9. 1960 a dopisy od Jana Berga z 3. 10. 1960 (zde se hovoří o možném setkání v Praze) a ze 17. 11. 1961; další dopis od Jana Berga, datovaný 10. 3. 1961 a týkající se Bergova úmyslu vydat část Bolzanovy *Größenlehre*, je v ÚA AV ČR, fond I. sekce ČSAV 1952–1961, kart. 15, inv. č. 38. V roce 1962 Rychlík napsal podrobnou recenzi Bergovy publikace *Bolzano's Logic* (viz část 7.2, recenze č. 30).

⁹⁷Karel Rychlík a Ikichi Fujita (1910–1975), filosof matematiky a profesor na univerzitě v Mie, spolu vedli čilou korespondenci; Fujita do svých dopisů navíc přikládal tematické poštovní známky pro Rychlíkova vnuka Petra. Přehled dochovaných dopisů je podán v poznámce XIV na konci této kapitoly. V roce 1965 Rychlík napsal recenzi Fujitovy knihy *Bolzanova filosofie* (recenze č. 33). Dodejme, že roku 1960 Fujita navštívil rodinu Rychlíkovu v Praze, v roce 1970 se s ním setkala Rychlíkova dcera Marie v Japonsku, kde se zúčastnila světové výstavy v Ósace.

⁹⁸Eduard Winter (1896–1982) byl v letech 1934–45 profesorem bohoslovecké fakulty na německé univerzitě v Praze. Po válce žil v tehdejší Německé demokratické republice; v letech 1947–52 působil na univerzitě v Halle, v letech 1952–66 na univerzitě v Berlíně. V Rychlíkově pozůstalosti jsou Winterovy dopisy z 26. 8. 1960 a z 16. 11. 1960. Podle různých nepřímých indicií se však jedná pouze o zlomek rozsáhlé korespondence, kterou spolu vedli – viz např. zápis ze schůze Bolzanovské komise ze dne 27. 1. 1958 (ÚA AV ČR, fond I. sekce ČSAV 1952–1961, kart. 15, inv. č. 38). Rychlík napsal celkem tři recenze Winterových publikací (viz recenze č. 12, 17 a 35 z let 1956, 1959 a 1966).

nějakou řeč. Cestou třeba upadl, tak ho zase někdo zvedl, šel dál a vůbec si nestěžoval. On byl vůbec takový optimista ...

Pohřeb Karla Rychlíka se konal 3. června 1968 ve velké obřadní síni strašnického krematoria v Praze. Jménem Jednoty promluvil Vladimír Kořínek:

Na první pohled dělal prof. Rychlík dojem člověka flegmatického, kterého věci kolem něho jen málo vzrušovaly. To však byl jen první a povrchní dojem. Ve skutečnosti byl proniknut hlubokým a možno říci i živelným zájmem o matematiku a tato jeho vlastnost budila v nás mladých adeptech matematiky, kteří jsme rovněž měli matematiku rádi, velkou úctu.

*Tato láska k matematice vedla jej k hlubokému a rozsáhlému studiu. Šíře jeho matematických vědomostí a rozsáhlá u nás snad nepřekonaná znalost literatury byla obdivuhodná a stála vždy k dispozici nám mladým. Rozhovory s prof. Rychlíkem o matematice a o matematicích byly neobyčejně zajímavé i neobyčejně poučné. Měl překvapující vědomosti z nejrozličnějších oborů matematiky, avšak v popředí jeho zájmu stály obory dva: teorie čísel a pak algebra ...*⁹⁹

In memoriam ...

Po smrti Karla Rychlíka byl jeho ženě vyměřen vdovský důchod 360 korun (základem byla Rychlíkova penze 600 korun) a zároveň jí zanikl nárok na její původní penzi. Český literární fond jí vzhledem k této nezáviděníhodné finanční situaci dál vyplácel pravidelnou měsíční podporu, kterou předtím dostával Karel Rychlík (v roce 1968 činila již 700 korun), včetně příspěvků na vánoce a letní rekreaci. V červnu 1968, v době největší nouze po manželově smrti, dostala Marie Rychlíková na návrh vědeckého kolegia matematiky ČSAV jednorázovou podporu 3000 korun.¹⁰⁰

21. října 1968 byla Karlu Rychlíkovi udělena in memoriam odměna ČSAV ve výši 4000 korun (byla vyplacena paní Marii Rychlíkové) *za práci v oboru historie matematiky, zejména za vědecké zpracování pozůstalosti B. Bolzana*. Odměnu navrhli Jaroslav Fuka, Jan Mařík a Emil Kraemer, vedoucí redaktoři matematických časopisů ČSAV (*Časopis pro pěstování matematiky, Československij matematiceskij žurnal a Pokroky matematiky, fyziky a astronomie*). Luboš Nový z Historického ústavu ČSAV vypracoval posudek na soubor třinácti Rychlíkových publikací z období 1957 až 1964, které byly v těchto časopisech publikovány. Posudek končí slovy:

*Předložený soubor 13 prací představuje jen část studií prof. Rychlíka ze sledované doby. Jak jsme naznačili, další práce prof. Rychlík publikoval v této době v zahraničí. Avšak zmíněné práce ukazují prof. Rychlíka jako dobrého znalce dějin matematiky a předního světového bolzanovského badatele. Jsem proto přesvědčen, že předložený návrh na odměnu prof. Rychlíkovi in memoriam je víc než oprávněný.*¹⁰¹

⁹⁹Koncept projevu V. Kořínk, ÚA AV ČR, fond Kořínek.

¹⁰⁰ÚA AV ČR, fond VK MAT. ČSAV, kart. 5, sign. 08; fond 1. sekce ČSAV 1952–1961, kart. 26, inv. č. 88, 89.

¹⁰¹ÚA AV ČR, fond VK MAT. ČSAV, kart. 5, sign. 06.

ROZŠÍŘUJÍCÍ POZNÁMKY

- I) V letech 1904 – 1907 měl Karel Rychlík na filosofické fakultě zapsané tyto přednášky:

Zimní běh 1904/5:

Analytická geometrie (Sobotka, 5 hodin týdně), *O rovnicích diferenciálních* (Petr, 5 h), *Experimentální fyzika v přehledu soustavném se zvláštním zřetelem k p. p. medicínám, I. díl* (Strouhal, 5 h), *Nauka o světle* (Koláček, 5 h), *Dějiny pedagogiky se zvláštním zřetelem k povšechnému kulturnímu a filosofickému vývoji* (Drtina, 3 h), *Proseminář matematický* (Petr, 1 h), *Exercices pratiques* (Feller, 4 h).

Letní běh 1905:

Experimentální fyzika II. (Strouhal, 5 h), *Optika krystalická* (Strouhal, 1 h), *Nauka o teple* (Koláček, 4 h), *Analytická geometrie* (Sobotka, 4 h), *Úvod do theorie křivek prostorových* (Sobotka, 1 h), *O rovnicích diferenciálních* (Petr, 3 h), *O počtu variací* (Petr, 2 h), *Proseminář matematický* (Petr, 1 h), *O paměti a obrazotvornosti* (Krejčí, 3 h), *Psychologie I.* (Čáda, 3 h), *Grammaire française* (Feller, 2 h).

Zimní běh 1905/6:

Aesthesiologie (psychologie čítí a vnímání) (Čáda, 3 h), *Experimentální fyzika* (Strouhal, 5 h), *Základové praktické fyziky I.* (Kučera, 2 h), *Mechanika nebes* (Gruss, 3 h), *Analytická geometrie prostorová* (Sobotka, 3 h), *O základech geometrie* (Sobotka, 2 h), *O determinantech a quadratických formách* (Petr, 2 h), *O funkcích elliptických* (Petr, 3 h), *Chemie minerální elementární* (Raýman, 5 h), *Literatura česká od roku 1880* (Máchal, 2 h), *Německá literatura doby přítomné* (Krejčí, 2 h), *Seminář matematicko-fyzikální* (Koláček, 2 h), *Seminář matematický* (Petr, 2 h), *Hygiéna školní* (Růžička, 2 h).

Letní běh 1906:

O elliptických funkcích (Petr, 3 h), *O numerickém řešení rovnic* (Petr, 2 h), *O základech geometrie* (Sobotka, 2 h), *Analytická geometrie v prostoru* (Sobotka, 3 h), *Seminář matematický* (Petr, 2 h), *Elektřina a magnetismus* (Koláček, 5 h), *Experimentální fyzika II.* (Strouhal, 5 h), *Seminář matematicko-fyzikální* (Koláček, 2 h), *Dějiny nové filosofie* (Masaryk, 5 h), *Fyzikální praktikum* (Kučera, 8 h), *Základové praktické fyziky II.* (Kučera, 2 h), *Kinetická theorie plynů* (Záviška, 2 h).

Zimní běh 1906/7:

O algebraickém řešení rovnic (Petr, 3 h), *O theorii forem* (Petr, 2 h), *Plochy 2. stupně* (Sobotka, 4 h), *Úvod do projektivní geometrie* (Sobotka, 1 h), *Seminář matematický* (Petr, 2 h), *Elektřina a magnetismus* (Koláček, 2 h), *Hydrostatika a kapilarita* (Koláček, 1 h), *Úvod do mechaniky* (Koláček, 2 h), *Seminář matematicko-fyzikální* (Koláček, 2 h), *Encyklopedický přehled astronomie* (Gruss, 3 h), *Ethika* (Čáda, 4 h), *Literatura česká XIX. století III.* (Vlček, 2 h), *Seminář matematický* (Sobotka, 2 h).

Letní běh 1907:

O algebraickém řešení rovnic (Petr, 2 h), *O theorii forem* (Petr, 3 h), *Seminář matematický* (Petr, 2 h), *Plochy 2. stupně* (Sobotka, 3 h), *Seminář matematický* (Sobotka, 2 h), *Mechanika* (Koláček, 5 h), *Seminář matematicko-fyzikální* (Koláček, 2 h), *Fyzikální praktikum II.* (Kučera, 8 h), *Chemická analyza pro posl. fil. a med.* (Brauner, 1 h), *Praktická cvičení pro posl. fil. a med.* (Brauner, 2 h), *Psychologie lidského poznání* (Čáda, 3 h), *Projektivní geometrie* (Sobotka, 2 h), *Od husitství k reformaci* (Vlček, 3 h), *Česká literatura od r. 1880* (Máchal, 2 h).

Archiv UK, Katalogy posluchačů filosofické fakulty z let 1904–1907.

- II) Absolvované přednášky na Sorbonně v Paříži:

Zimní běh 1907/8:

Principe gén. de la geom. (Darboux, 2 h), *Calcul différentiel et integr.* (Goursat, 2 h), *Application de l'analyse a la géom.* (Raffy, 1 h), *Géométrie supérieure* (Raffy, 1 h), *Mécanique rationnelle* (Painlevé, 2 h), *Analyse supérieure* (Hadamard, 1 h).

Letní běh 1908:

Analyse supérieure (Picard, 2 h), *Calcul différentiel et integr.* (Goursat, 2 h), *Ap-*

plication de l'analyse (Raffy, 1 h), *Géometrie supérieure* (Raffy, 2 h), *Mécanique rationnelle* (Painlevé, 2 h), *Radioactivité* (Curie, 1 h).
Rodinný archiv, index Karla Rychlíka.

III) *Komise pro ...*

obsazení profesury po F. Nušlovi (1923/24 – 1924/25),
zřízení profesury aplikované matematiky (1925/26 – 1930/31),
zřízení druhé profesury fyziky (od roku 1924/25 – 1925/26),
jmenování K. Dusla mimořádným profesorem (1924/25),
jmenování V. Hrušky mimořádným profesorem (1924/25; K. Rychlík referentem),
obsazení profesury deskriptivní geometrie (1924/25; K. Rychlík referentem),
jmenování V. Hrušky řádným profesorem (1928/29; K. Rychlík referentem),
jmenování Van-der-Vlieta řádným profesorem (1928/29),
obsazení profesury elektrických pohonů a drah (1934/35),
obsazení profesury technické mechaniky a hydrauliky (1934/35).

Komise pro učební příkaz ...

pro vektorovou analýzu (1920/21),
pro konstruktivní teorii ploch a konstruktivní fotogrammetrii (1921/22 – 1922/23),
vyšší principy dynamické a teorii kroužidel (1922/23).

Komise pro ...

překlad názvu vysoké školy (1920/21),
projednání návrhu V. Felbera na úpravu studijní osnovy prvních tří semestrů (1925/26),
reformu studia na Vysoké škole strojního a elektrotechnického inženýrství (1931/32 – 1932/33) a další.

IV) *Komise pro habilitaci ...* (uvedeny jsou školní roky, v nichž komise začala pracovat)

Josefa Klímy (deskriptivní a syntetická geometrie; 1920/21),
Viktora Trkala (teoretická fyzika; 1920/21),
Josefa Krále (filosofie, popř. dějiny filosofie; 1922/23),
Quido Vettera (matematika v jejím historickém vývoji; 1922/23) [8. 3. 1924 jmenován soukromým docentem pro obor matematiky se zvláštním zřetelem k matematice aplikované],
Václava Lenzy (pojistná matematika; 1927/28),
Vladimíra Mandela (vědy právní a státní nebo práva moderní dopravy; 1927/28),
Václava Pospíšila (experimentální a teoretická fyzika; 1928/29),
Jaroslava Janko (statistika; 1928/29),
Miloslava Valoucha (experimentální fyzika; 1928/29),
Miloslava Hampla (teoretická mechanika a aplikovaná matematika; 1929/30) [první asistent Karla Rychlíka, habilitoval se 18. 7. 1930],
Milana Mikana (projektivní syntetická geometrie; 1929/30),
Jaroslava Safránka (experimentální fyzika; 1934/35),
Julia Čapka (pojišťovatelství a právo pojistné; 1934/35),
Leopolda Šavera (hospodářská statistika a národohospodářská teorie; 1934/35),
Václava Myslivce (zemědělské pojišťování; 1934/35),
Kazimíra Dobiáše (národní hospodářství; 1934/35),
Aloise Karla Neumanna (pojistné právo; 1934/35),
Aloise Krále (národní hospodářství; 1935/36),
Františka Preise (soukromé a veřejné pojišťovací právo; 1935/36),
Jiřího Pajera (technická mechanika; 1936/37).

V) *Někdy snad koncem r. 1941 dostal jsem najednou pozvání, abych se dostavil do schůze vinohradských důvěrníků S.p.s.s N. Šel jsem tam (pod dojmem rozmluvy, kterou jsem měl krátce před tím se svým spolužákem ze stř. školy profesorem – němčinářem, který něco neprovedl, co na něm od S.p.s.s N. žádali: byl dán do penze, ale musil chodit pracovat na radnici). Ve schůzi mi bylo řečeno, že S.p.s.s N. bude pořádat oslavu ve vinohradském Národním domě, nechtěl-li bych něco promluvit. Odmítl jsem s tím, že nejsem ani historik ani literát a že vůbec nejsem ani žádným zvláštním řečníkem. Nyní však na mně žádali, abych slíbil spolupráci při slavnosti. Pod jejich nátlakem a pod dojmem rozmluvy se svým spolužákem jsem něco podepsal, aniž bych nyní mohl*

řící co. (Ostatních tam přizvaných obětí bylo více.) Pak těsně před oslavou jsem opět dostal pozvání do schůze vinohradských důvěrníků S.p.s.s N. a tam mi byla přidělena úloha (aniž jsem byl tázan, zda to chci dělat), uvádět na oné oslavě „velké pány“. Nešel jsem však na oslavu, omluvil jsem se nemocí.

Před Václavem 1942 jsem dostal pozvánku na svatováclavskou oslavu. Poněvadž byl začátek „sezony“ a dalo se čekat takových oslav více (vůbec S.p.s.s N. byl spolek, jak se mi zdálo, specialisovaný na pořádání „vlasteneckých“ oslav pro školní mládež) šel jsem do úřadoven S.p.s.s N, kde jsem chtěl požádat, abych nebyl zván, že pro nervozitu nemohu navštěvovat větší shromáždění. Sešel jsem se tam s mladíkem, který mne trochu znal. Řekl mi, abych takového nic nedělal, že bych zbytečně na sebe upozornil a zároveň mi slíbil, že vše zařídí. Pak jsem nedostal již žádnou pozvánku.

Na ony dvě schůze důvěrníků jsem byl přizván, po vyřízení věci mě se týkající jsem odešel. Žádné veřejné schůze ani oslavy S.p.s.s N. jsem se nezúčastnil, legitimaci jsem nedostal, členský příspěvek jsem neplatil.

ÚA AV ČR, kart. 181, inv. č. 235.

V materiálech uložených ve Státním ústředním archivu ve fondu Český svaz pro spolupráci s Němci, sign. 732, není Rychlík nikde uveden ani jako člen ani jako zaměstnanec. Co se týče Rychlíkovy poznámky o orientaci spolku na společenské oslavy, poznamenejme, že záznamy v účetních knihách tento názor potvrzují. Nejvíce výdajů šlo na takové akce jako výlet kolesovým parníkem na Zbraslav, Kamarádský silvestrovský večer, další společenské večery spojené s hudebními a tanečními produkcemi a občerstvením apod.

- VI) *Byl jsem od října 1927 až do května 1931 asistentem pana prof. Karla Rychlíka – pan Karel Rychlík byl šéfem velmi laskavým a vycházel mně krajně vstříc. Ponechal mně co nejvíce času na vědeckou práci a tuto všemožně podporoval. Když jsem ve škol. roce 1929/30 dostal stipendium a chtěl jsem jet studovat na univerzitu v Hamburgu, přičinil se o to, abych dostal placenou dovolenou s tím, že si budu platit zástupce. Za zástupce si vzal pána, který neměl hotovy zkoušky, ačkoliv to nebyla rovnocenná náhrada za mne, který jsem byl do značně velké agendy ústavu zapracován. Udělal to proto, aby mně zůstala z mého platu co největší částka. I po stránce národní a politické nelze v této době, pokud je mně známo, panu prof. Rychlíkovi nic vytýkat.*

Teprve v daleko pozdější době, když jsem již nebyl jeho asistentem, asi tak od počátku občanské války ve Španělsku, začal pan prof. Karel Rychlík dávat nepokrytě najevo fašistické smýšlení a svůj velký obdiv pro fašistické režimy. To se ještě stupňovalo za tak zvané druhé republiky. Protože mně bylo velmi nepříjemné poslouchat řeči tohoto druhu, omezil jsem své styky s panem prof. Karlem Rychlíkem na míru co nejmenší a vyhýbal jsem se při nezbytném styku s ním všepolitickým rozhovorům, takže z pozdější doby nemohu z vlastní zkušenosti nic říci.

ÚA AV ČR, fond ČAVU, kart. 182, inv. č. 240.

- VII) *Dekret o očistných komisích pro přezkoumání činnosti veřejných zaměstnanců byl vydán 4. října 1945. V §2 (Stíhatelná činnost), odst. 1 tohoto dekretu se píše:*

Zaměstnanec, který v době nesvobody porušil věrnost vůči Československé republice, nebo českému nebo slovenskému národu, po případě se prohřešil proti národní cti anebo proti povinnosti národní soudržnosti vůči příslušníkům českého nebo slovenského národa, dopouští se služebního přečinu a trestá se – bez újmy soudního stíhání – podle předpisů tohoto dekretu.

Ocitujeme dále zmíněný §3 (Tresty), odst. 1, lit. A:

Za činností uvedenou v §2, odst. 1 trestají se provinilí zaměstnanci podle tíže poklesku a stupně provinění:

A. jsou-li v činné službě,

1. důtkou,

2. vyloučením z postupu do vyšších stupňů služného ... nejdéle na dobu tří roků,

3. zmenšením služného nejdéle na dobu tří roků a nejvýše o 50 proc.,

4. přeložením na jiné služební místo ... ,

5. přeložením do dočasné nebo trvalé výslužby; s tímto opatřením se může spojit trvalé nebo dočasné snížení odpočívných (zaopatřovacích) platů, nejvýše o 50 proc.,

6. propuštěním ze služebního (pracovního) poměru; toto propuštění má za následek ztrátu služebního místa a všech nároků odpočívých a zaopatřovacích pro zaměstnance a jeho rodinné příslušníky.

B. ...

Sbírka zákonů a nařízení republiky Československé (1945), str. 240.

VIII) Nález očištné komise OK-IX-531/46:

Očištná komise pro veřejné zaměstnance při zemském národním výboru v Praze usnesla se předsedou H. Lamačem, krajským soudcem a přisedícími JUDr. A. Fišerem, vrch. mín. komisařem, Dr. V. Jarníkem, univ. profesorem a dále v přítomnosti zapisovatele Vodákové, kárného zástupce JUDr. Ferd. Cikharta, obviněného Dr. Karla Rychlíka, jeho obhájce JUDr. Jana Příba, po ústním jednání dne 21. května 1946 provedeném takto:

Obviněný Dr. Karel Rychlík, řádný prof. českého vys. učení technického, nar. dne 16. 7. 1885 v Benešově, bytem v Praze XII., Slezská 78, jest vinnen, že v době nesvobody porušil věrnost vůči Československé republice a prohřešil se proti národní cti. Tím se dopustil služebního přečinu podle § 2 odst. 1, 2 lit. c/ dekretu presidenta republiky ze dne 4. října 1945 č. 105/48 Sb. o očištných komisích pro přezkoumání činnosti veřejných zaměstnanců a trestá se za to podle § 3, odst. 1, lit. A, č. 5 dekretu přeložením do trvalé výslužby spojeným s trvalým snížením odpočívých platů o 30%. Náklady řízení hradí zemský národní výbor v Praze /§ 4 dekretu/.

Důvody:

Obviněný popřel, že by byl někdy propagoval nebo vychvaloval fašismus, připustil však, že snad prohlašoval za správná některá německá zařízení, jako na př. jízdu vpravo, a pokud o německých zařízeních mluvil, mluvil současně i o podobných zařízeních v jiných zemích, které také chválil. Připustil možnost vítězství Německa, kdyby do války nevstoupilo Rusko a Amerika.

Výpovědi svědka profesora Dr. Františka Vyčichla bylo prokázáno, že obviněný v létě r. 1939 se netajil chválou německé správy a organizace a opětovně uváděl, že je třeba, aby mladí lidé se od nich učili a netajil se také míněním a vírou, že Němci válku vyhrají. Tato výpověď byla podeprvena svědeckou výpovědí docenta Dr. Vladimíra Knichala, který se sice přesně nepamatoval na slovné znění rozhovoru, zachoval si však dojem, že obviněný chválil mnohé věci, které Říše u nás zavádí, ba, že je škoda, že již dávno se tak nestalo. Oba svědci potvrdili souhlasně, že po tomto rozhovoru byli vůči obviněnému opatrní.

Výpovědi svědků doc. Dr. Vl. Krajiny a prof. Dr. Václava Hrušky bylo prokázáno, že obviněný zastával mínění, že Němci válku vyhrají.

Na základě těchto prokázaných skutečností dospěla očištná komise k přesvědčení, že obviněný vychvalováním německé organizace a správy, projevy svého mínění a vírou, že Němci válku vyhrají, schvaloval a tím i podporoval nacismus. Obviněný jako vysokoškolský profesor, tedy osoba požívající mimořádné důvěry a úcty, musil si býti vědom, jakým způsobem působí projev jeho názoru na jeho okolí, musil si býti vědom, že jakýkoliv obdiv Němců a víra v jejich vítězství v době hrůzné persekuce českého národa musí působiti nejen defaitisticky, nýbrž i výchovně ve prospěch vládnoucího tehdy režimu nacistického. Že jeho projevy měly takovou odezvu, lze usuzovati z prohlášení svědků, kteří prohlásili, že po rozhovoru s obviněným byli v dalším již opatrní. Že se pak nejedná o nahodilý názor vyvolaný mimořádnými poměry, anebo událostmi, svědčí i výpověď svědka Dr. Vladimíra Kořínka, který potvrdil, že obviněný již za občanské války ve Španělsku dával nepokrytě najevo fašistické smýšlení a obdiv pro fašistický režim, který pak za tzv. druhé republiky dával na jevo zvýšenou měrou a vyslovoval nepokrytě uspokojení nad tím, jakým směrem se bere u nás vnitropolitický vývoj.

Pro doplnění charakteristiky obviněného a jeho poměru k vývoji poměrů za okupace sloužila také výpověď svědka docenta Dr. Vl. Krajiny, který potvrdil, že r. 1939 upozornil obviněného, když tento čekal na elektrickou dráhu, na podzemním hnutí organizovanou stávkou pražského obyvatelstva na elektrických drahách při výročí Mnichova jako protest proti stále se zvětšujícímu poněmčování Prahy a tehdy, že obviněný na to reagoval tím, že pohrozil, že to udá policejnímu strážníkovi. Obviněný se na to upamatoval, uvedl však, že se na jednotlivosti nepamatuje, popřel, že by pohrozil udáním,

a že uvedl, že mu bolí noha. Očistná komise nemá však důvodu, proč by neměla věřit svědku, který tuto událost přesně a určitě potvrdil a vylíčil.

Ze všech těchto okolností vychází na jevo, že obviněný, který obdivoval ještě před příchodem Němců fašismus, schvaloval vývojový směr v republice po Mnichovu a obdivoval organizaci a správu Němců v době persekuce, svými projevy a vírou ve vítězství Němců, schvaloval a tedy propagoval a tím i podporoval nacismus.

Zjištěné jednání obviněného zakládá skutkovou podstatu služebního přečinu podle § 2, odst. 1, 2 lit. c dekretu presidenta republiky ze dne 4. října 1945, č. 105 Sb. Byl proto obviněný tímto přečinem vinným uznán.

Trest byl vyměřen podle § 3, odst. 1, lit. A č. 5 dekretu se zřetelem k tíži poklesku a stupni provinění.

Výrok o nákladech řízení spočívá na § 4, odst. 7 dekretu. Proti tomuto nálezu může obviněný /zákonný dědic/ i kárný zástupce podati odvolání /dvojmo/ do 15 dnů od doručení nálezu přímo u očistné komise, která nález vydala /§ 21, 31 dekretu/.

V Praze dne 21. května 1946.

SÚA, fond ZNV-prez., sign. VOK, kart. 365.

IX) Nález vrchní očistné komise VOK-VI-636/47-5:

Vrchní očistná komise pro veřejné zaměstnance při ministerstvu vnitra v Praze nalezla v očistném řízení proti Dr. Karlu Rychlíkovi, profesoru, bytem v Praze XII., Slezská 78, JUDr. Františkem Dědičem, sekr. zem. soudu, předsedou, JUDr. Zdeňkem Spurným, odborovým radou a Karlem Angelisem, odborným učitelem, přísedícími a za účasti nám. vrch. kár. zástupce Dr. J. Těšínského odb. rady o odvolání obviněného do nálezu očistné komise pro veřejné zaměstnance v Praze, dne 9. dubna 1947 č.j. OK IX 531/46 bez ústního jednání v neveřejném sezení dne 15. prosince 1947

právem:

Odvolání obviněného se nevyhovuje a v odpor vzatý nález se potvrzuje. Náklady odvolacího řízení hradí stát. /Ministerstvo vnitra/.

Rozhodovací důvody:

Obviněný byl v I. stolici uznán vinným, že v době nesvobody vychvaloval fašismus resp. nacismus a byl za to pro služební přečin potrestán přeložením do trvalé výslužby.

Proti tomuto nálezu podal obviněný odvolání a navrhl jeho zrušení, po případě osvobození nebo snížení trestu. Vrchní očistná komise prozkoumala odvolání, nález I. stolice i celé předcházející řízení a dospěla k přesvědčení, že odvolání není důvodné. Jest poukázati na správná zjištění I. stolice, která nebyla ničím vyvrácena a s kterými se ztotožňuje i odvolací senát a k jednotlivým bodům odvolání jest uvést:

Nepochybila prvá komise neuvedla-li v důvodech výsledky vyplývající z přečtení výpovědi Dr. Heinricha, Dr. Valoucha, Dr. Ernesta a Rychlíkové, ježto v nich není nic podstatného, co by mohlo obviněného zbaviti viny. Naopak z výpovědi Dr. Heinricha plyne, že obviněný byl pesimista, k jeho činům ho vedla asi bázlivost, představoval si, že loyality vůči Němcům mohla by nám posloužiti a býti odměněna a konečně obviněný hleděl za každou cenu oponovat a prosazovati své mínění. Ve výpovědi Dr. Valoucha je obsaženo, že svědek obviněného před kolegy důrazně upozornil, aby nic nevykládal, že je povinností, abychom se vystříhali všeho, co by mohlo odolnost národní snižovati. Svědek Dr. Ernest zase říká, že nemá nic, z čeho by soudil u obviněného na jeho národní nespolehlivost, což ovšem zjistil u obviněného při jeho úzkostlivosti a nedůvěře ke všem kolem něho různými oklikami. Z výpovědi manželky obviněného nic podstatného nevyplývá a nelze přehlédnouti, když ona tvrdí, že sama nepodlehla škarohládství díky stykům s příbuznými.

Z uvedeného je viděti, že ani jmenovaní vývodní svědci nemluví o nějaké přímé a jasné národní spolehlivosti obviněného a vidí u něho různé závažné, které sice podle jejich mínění nejsou na škodu národnímu citění, avšak odvolací komise je jiného názoru, že totiž v době našeho národního ponížení nemůžeme již omlouvat činy obviněnému za vinu kladené nějakým pesimismem, bázlivostí či omylem, nýbrž musíme usouditi na nedostatek národní cti, zvláště, když jde o vychovatele mládeže, který má vliv na větší množství lidí.

Ostatně i z prohlášení národního umělce Václava Špály a jeho choti neplyne pouze pro obviněného vysvědčení národní spolehlivosti, které mu tito dávají jako švagrovi ev. bratrovi, ale je zde ještě výhrada, že jmenovaní nesdíleli mínění obviněného, že je nemožné, aby spojenci zvířezili. Ani pak potvrzení vydané akademickým malířem Vlast. Radou a jeho synem není výrazem pro celkové chování obviněného, ježto tito ho znají pouze dva roky.

K dalšímu jest uvést, že obviněnému se klade za vinu služební přečin, který vyplývá z celkového jeho postoje v rozhodnou dobu, jak správně usoudila první komise. Obviněný se nikde v napadeném nálezu nenazývá germanofilem a proto se nemůže úspěšně hájiti tím, že byl frankofilem, nehledíc k tomu, že je tato okolnost pro posouzení viny zcela nerozhodná. Výtku odvolatelovu, že neznal Dr. Krajínu, že ho pokládal za provokatéra a že jeho reakce nebyla nečestná, pokládá odvolací senát za pouhou výmluvu. Co se týče dopisů zrádci Moravcovi, jde o zvlášť zavrženímhodný čin obviněného, který svědčí u něho o naprostém nedostatku národní cti a tento čin nemůže obviněný ani v nejmenším omluviti násilnou konstrukcí, že nevěděl, že Moravec je zrádce, a vůli pro znovutevření vysokých škol. Zvláště jest v tomto případě naprosto zavrhnouti výmluvu obviněného, že nepokládal svou nabídku Moravcovi za nic nečestného.

K dalšímu jest znovuopakovati, že obviněný svým jednáním v celku se dopustil přečinu v enunciaci napadeného nálezu označeném a nezáleží proto na tom, zda obviněný v odvolání vypočítává, že některý skutek vyjmutý z celku byl schvalováním fašismu či nikoliv. Jednotlivé skutky obviněného pouze dokreslovaly povahu obviněného vzájemně se doplňujícím s ostatními činy. Nelze dále souhlasiti s odvolatelem, že se mu vytýká nějaká propaganda nebo styk Dr. Pankrazem. Nic takového v napadeném nálezu není uvedeno. Není také vadou prvního nálezu, že se neliší podstatně od nálezu zrušeného, při čemž ovšem odvolatel nevytýká, že mu byl v druhém nálezu uložen značně mírnější trest. Pokud pak říká obviněný, že byl apolitický, jest to nerozhodné a záleží na tom, že jeho postoj jako vychovatele mládeže byl schopen poškoditi naši českou věc v době okupace, při čemž ovšem již šlo o škodu po stránce politické.

Snaží-li se odvolatel dále dovoditi, že jednání za vinu mu kladené bylo nesprávně právně posouzeno, jest jen dodati, že Čech se smyslem pro národní čest nemohl v době nesvobody souhlasiti s těmito činy obviněného a dokonce ani svědci vedení přímo obviněným nomohli mu dáti bez výhrady vysvědčení o národní spolehlivosti. Další vývody obviněného, kde přirovnává politický vývoj k poměrům dnešním, jsou nerozhodné pro celkové posouzení věci.

Ze shora uvedených důvodů nebylo vyhověno odvolání obviněného a v odpor vzatý nálež byl v celém rozsahu potvrzen. Výrok o nákladech spočívá v § 20, odst. 3 dekr. č. 105/45 Sb.

Toto rozhodnutí jest konečné.

Vrchní očistná komise pro veřejné zaměstnance v Praze, senát VI.

V Praze dne 15. prosince 1947.

SÚA, fond MŠK-osobní, kart. 197 – Osobní spis K. Rychlíka.

X) Uvedený §3 dekretu 16/1945 zní takto:

(1) Kdo v době zvýšeného ohrožení republiky §18 propagoval nebo podporoval fašistické nebo nacistické hnutí, nebo kdo v oné době tiskem, rozhlasem, filmem nebo divadlem, nebo na veřejném shromáždění schvaloval nebo obhajoval nepřátelskou vládu na území republiky nebo jednotlivé nezákonné činy okupačních velitelství a úřadů a orgánů jim podřízených, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let, spáchal-li však takový zločin v úmyslu, aby rozvrátil mravní, národní nebo státní vědomí československého lidu, zejména československé mládeže, trestá se těžkým žalářem od deseti do dvaceti let a za okolností zvláště přitěžujících těžkým žalářem od dvaceti let až na doživotí, nebo smrtí.

(2) Kdo v téže době byl činníkem nebo velitelem v organizacích Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei (NSDAP) nebo Sudetendeutsche Partei (SdP) nebo Vlajka, Hlinkova nebo Svatoplukova Garda nebo v jiných fašistických organizacích podobné povahy, trestá se, nedopustil-li se činu přísněji trestného, za zločin těžkým žalářem od pěti do dvaceti let.

- XI) Uveďte pro zajímavost některé otázky z tohoto dotazníku (viz pozn. V):
Jaké bylo Vaše hlavní, po příp. další vedlejší zaměstnání v době od 15. 3. 1935 – 5. 5. 1945?

Vzešly Vám z úředních nebo mimoúředních funkcí, jež jste zastával, nebo z jiné činnosti veřejné či soukromé, mimořádné výhody vybočující z mezí ustálených první republikou?

Podrobil jste se zkoušce z němčiny?

Byl jste členem Svazu pro spolupráci s Němci?

Udržoval jste úřední nebo mimoúřední styky s Němci?

Byl jste členem Vlajky nebo jiné fašistické organizace?

Byl jste členem Ligy proti bolševismu?

Pracoval jste v Kuratoriu mládeže?

Pracoval jste politicky před 15. III. 1939? Kde a v jaké funkci?

Přihlásil se v době německé okupace některý člen Vaší rodiny ke studiu na vys. škol.

německých? Byl jste členem ilegálního hnutí proti Němcům?

Byl jste persekvován?

Rychlíkovy odpovědi na členství v různých fašistických organizacích byly negativní; o jeho nepříjemném setkání se Svazem pro spolupráci s Němci jsme se již zmínili.

- XII) V ÚA AV ČR je posudek V. Jarníka na K. Rychlíka z 8. 6. 1953 pro tuto komisi:

Prof. Karla Rychlíka znám již od svých studentských let, t.j. asi od roku 1916 či 1917. Prof. Rychlík patřil mezi naše nejvýznamnější matematiky, speciálně byl nejlepším československým algebraikem a číselným theoretikem své generace. Před Mnichovem se choval jako mnozí naši theoretičtí pracovníci: soustředil se na vědecké problémy, o politiku ani o postavení a funkce vědy ve společnosti se nestaral. Myslím, že ještě méně politický přemýšlel než většina jeho kolegů, chtěl mít především klid pro svoji práci a proto, nechápaje hlubších souvislostí, sympatizoval s reakčními směry, snažícími se o udržení dosavadního pořádku – ale nevyvíjel v tomto směru žádnou činnost a ani si neuvědomoval, oč vlastně jde v tomto boji mezi fašismem a silami pokroku, který se v posledních letech před válkou odehrával. Fašistická okupace jej proto zastihla ideologicky zcela bezradného. Domníval se, že nacistická okupace a nadvláda Hitlerova Německa v Evropě je trvalým stavem, kterému je nutno se přizpůsobit. Současně měl strach z brutálních method nacistů.

Největší jeho vinou bylo, že tyto své poráženecké názory horlivě vykládal každému, s kým se setkal, a tím jednak budil pohoršení, jednak mohl u slabších charakterů podlamovati vůli k odporu. Z tohoto důvodu byl také po osvobození dán do výslužby. Nutno zdůrazniti, že jeho známí, kteří nesouhlasili s jeho názory, s ním ostře polemisovali, bez jakékoli obavy, že by je snad udal.

Po osvobození pořídil dva překlady ze sovětské matematické literatury, totiž Glivenko, Theorie pravděpodobnosti (vyšlo 1950) a Činčín, Řetězové zlomky (vyšlo 1952). Podotýkám, že na překladu knihy Glivenkovy pracoval již před únorem 1948 – zdá se mně dokonce, že s ním začal již v posledním období okupace – ale to nemohu tvrdit. Podstatné zásluhy o hodnocení našich pokrokových vědeckých tratic si získal kritickým vydáním dvou rukopisů vynikajícího českého matematika a významného pokrokového činitele z první poloviny XIX. stolení, Bernarda Bolzana, totiž spisů Funktionenlehre a Zahlentheorie. (Bolzanovy rukopisy, jako všechna jeho díla, jsou psány německy.) Z nich hlavně první dílo, Funktionenlehre, má světový význam; je mu věnována velká část hesla "Bolzano" (psáno Bol'cano) ve Velké sovětské encyklopedii, jedné speciální otázce, které také Rychlík věnoval samostatnou práci, je věnován článek Bržečkův O funkci Bolzanově (Uspěchi matematičeskich nauk 1949). Zde všude je Rychlík uváděn.

V celku svědčí ve prospěch prof. Rychlíka významné práce vědecké, kritické vydání důležitých spisů našeho B. Bolzana a překlady sovětských knih. Jeho nedostatkem byl úplný nezáměr o hlubší politické otázky za předmnichovské republiky a jeho skutečným proviněním bylo jeho chování za okupace. O tom, že by se byl choval nepřátelsky k lidově demokratickému zřízení, není mně nic známo; ovšem nestýkal jsem se s ním blíže v posledních letech a proto nevím nic o jeho osobním vystupování v této době. Pokud se však výsledky jeho činnosti projevují v jeho díle, představují kladný přínos

pro naši vědu i její orientaci na vědu sovětskou.

ÚA AV ČR, fond Kořínek.

Povšimněme si značné shody s pozdějším jemnějším posudkem pro odvolací důchodovou komisi, který je otištěn na str. 48.

- XIII) Spolu s Lydií Hladíkovou a Děvanou Mírovou se Marie Rychlíková podílela na zakázce pro československý pavilon na Světové výstavě v Bruselu v roce 1958; z dalších realizací zde uvedme mříž a zahradní plastiku pro sídliště Invalidovna z roku 1963, vývěsní štíty pro obchody na Malé Straně (1966), interier vinárny U Labutí v Praze (1966), exteriérový obklad československého pavilonu v Montrealu (1967), mozaiky pro československou expozici muzea politických vězňů v Osvětimi (1968), exteriér obchodního domu Don v Hradci Králové (1971), obklad atria budovy Federálního shromáždění v Praze (1972), obklad haly a schodiště hotelu na Ještědu (1972), obklad vstupní haly Domu služeb v pražských Bohnicích (1973), reliéfní stěnu pro snackbar hotelu Intercontinental v Praze (1975), nástěnný relief na poště č. 182 v pražských Ďáblicích (1977), plastickou zeď s fontánou ve Znojmě (1980), výtvarné řešení terasy budovy UAB v Praze na Můstku (1981), obklad vstupní haly plaveckého areálu v Ostravě–Porubě (1985), obklad stěny v menze Matematicko-fyzikální fakulty UK v Praze–Troji (1987), barevnou zeď v dětském areálu v Brně–Lišni (1988), fasádu budovy Telecomu v Hradci Králové (1992) a další.

- XIV) V rodinném archivu je dochována následující korespondence.

Dopisy od Ikichy Fujity adresované Karlu Rychlíkovi: 5. 3. 1956, 4. 6. 1956, 3. 9. 1956, 15. 11. 1957, 22. 1. 1958, 1. 12. 1958, 28. 12. 1958, 27. 8. 1959, 14. 6. 1960, 11. 10. 1960, 11. 3. 1961, 18. 8. 1961, 21. 10. 1961, 23. 2. 1963, 23. 11. 1963, 2. 9. 1964, 30. 10. 1964, 5. 3. 1966, 8. 11. 1966, 16. 7. 1968.

Fujitova vánoční a novoroční přání Rychlíkovi: 10. 12. 1956, 18. 12. 1957, 3. 12. 1958, 3. 12. 1959, 10. 12. 1960, 16. 12. 1961, 26. 12. 1962, 16. 12. 1963, 18. 12. 1964, 11. 11. 1966, 13. 11. 1967.

Koncepty Rychlíkových dopisů Fujitovi: 24. 4. 1956, 22. 12. 1957, 3. 9. 1959, 14. 7. 1960, 19. 11. 1960, 16. 10. 1961, 27. 3. 1963, 22. 11. 1966.

Dopisy od Ikichy Fujity adresované Rychlíkově manželce Marii: 4. 11. 1968, 5. 11. 1969, 27. 12. 1969, 24. 9. 1970, 24. 12. 1970, 28. 12. 1971, 26. 12. 1972, 20. 9. 1973, 6. 2. 1974, 9. 10. 1974.

Koncept dopisu Marie Rychlíkové Fujitovi: 11. 12. 1969.



LITERATURA

- [1] KOŘÍNEK, V., *K pětasedmdesátinám prof. Karla Rychlíka*, ČPMF **85**(1960), 492–498.